МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ

БІЛА КНИГА 2012

ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ

КИЇВ • 2013

Видання “Біла книга – 2012. Збройні Сили України” підготовлене авторським колективом працівників Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних Сил України.

Голова робочої групи:
Олександр ОЛІЙНИК

Робоча група:
Артуро БАБЕНКО, Сергій ВДОВЕНКО, Олександр ЗАТИНАЙКО, Володимир ЗАМАНА, Юрій МИХАЙЛЕНКО, Володимир МОЖАРОВСЬКИЙ

Секретар робочої групи:
Віктор КРАВЧУК

Щорічник “Біла книга” видається відповідно до Закону України “Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави” з метою систематичного інформування громадськості про діяльність Збройних Сил України, а також про оборонну політику держави, проблеми, що виникають у цій сфері, та шляхи їх розв’язання.

Восьме видання щорічника – “Біла книга - 2012. Збройні Сили України” присвячене питанням реформування та розвитку Збройних Сил України. У виданні висвітлюються поточний стан Збройних Сил та головні напрями подальшого військового будівництва.

Матеріали щорічника призначені для цивільних і військових фахівців у галузі військового будівництва, оборонної політики та політики безпеки, журналістів, викладачів і студентів профільних вузів та факультетів, а також для всіх, хто цікавиться станом і напрямами розвитку Збройних Сил України.

© Міністерство оборони України, 2013
© Дизайн і макет, ФОП Москаленко О.М., 2013

ВСТУПНЕ СЛОВО МІНІСТРА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Міністерство оборони України оприлюднює восьме видання щорічника “Біла книга – 2012. Збройні Сили України”, що вже традиційно є важливим підсумком діяльності Збройних Сил України стосовно реалізації заходів зміцнення обороноздатності держави.

Збройні Сили України забезпечили безпеку проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу. Силами 42 льотних екіпажів успішно виконано завдання щодо протиповітряної оборони у визначених містах на території України під час проведення футбольних матчів.

Підвищено рівень оснащеності озброєнням та військовою технікою, зокрема кількість боєготових літаків збільшено у півтора рази, відновлено технічну готовність половини бойових кораблів і катерів, прийнято на озброєння модернізовані літаки, вертоліт і радіолокаційну станцію, бронетранспортер та багато інших зразків.

Удосконалено польовий, повітряний і морський вишкіл особового складу, забезпечено їх практичну спрямованість та комплексний характер. Збройними Силами України на завершальному етапі підготовки успішно проведено комплекс дослідницьких, експериментальних командно-штабних навчань з органами військового управління та військами (силами) “Перспектива – 2012”.

2012 рік був ознаменований визначною подією – 20-ю річницею участі України в миротворчих операціях та місіях ООН з підтримання миру. Активна миротворча діяльність Збройних Сил України стала важливим чинником зовнішньої політики держави та сприяла підвищенню авторитету України у світі. Близько тисячу двісті військовослужбовців Збройних Сил виконували завдання у 10 миротворчих місіях і операціях ООН.

Розпочато практичні кроки з реалізації соціальних ініціатив стосовно збільшення грошового утримання військовослужбовців. Поза увагою керівництва держави не залишилися і військові пенсіонери. Вперше, починаючи з 2008 року, проведено поетапне підвищення раніше призначених військових пенсій.

Завдяки цілеспрямованій роботі Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України у 2012 році завершено розроблення концептуальних документів, які є основою оборонного планування, та розпочато новий етап військової реформи.

Попереду нас чекає напружена й відповідальна робота з виконання Державної комплексної програми реформування і розвитку Збройних Сил України. Її реалізація дозволить найбільш ефективно вирішити завдання, визначені Президентом України, щодо кардинального реформування Збройних Сил України та формування якісно нової їх структури, підвищення соціального статусу військовослужбовців і відродження бойового духу, забезпечення відновлення та модернізації озброєння і зміцнення оборонного потенціалу.

Міністр оборони України
Павло ЛЕБЕДЄВ

РОЗДІЛ 1

ПІДСУМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У ВОЄННІЙ СФЕРІ ТА РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ У 2012 р.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАСАД ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ВОЄННІЙ СФЕРІ

ФІНАНСУВАННЯ ПОТРЕБ ЗБРОЙНИХ СИЛ

ПІДСУМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У ВОЄННІЙ СФЕРІ ТА РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ У 2012 р.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАСАД ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ВОЄННІЙ СФЕРІ

У 2012 р. продовжено формування правових засад державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва. Головними документами, які визначають пріоритети і напрями політики національної безпеки та воєнної політики у нових умовах глобалізованого світу, стали нові редакції Стратегії національної безпеки України "Україна у світі, що змінюється"[1] і Воєнної доктрини України[2], Стратегічний оборонний бюлетень України[3] та Концепція реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 р.[4].

Правова основа реформування сектору безпеки і оборони

З метою вирішення завдань у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва і, зокрема для забезпечення реформування Збройних Сил України та оборонно-промислового комплексу, визначення пріоритетних напрямів їхнього розвитку у березні 2012 р. утворено Комітет з реформування і розвитку Збройних Сил України та оборонно-промислового комплексу під головуванням Президента України[5].

Перше засідання Комітету відбулося 20 квітня 2012 р., на ньому були розглянуті базові програмні документи, що визначають політику національної безпеки України, майбутнє Збройних Сил, інших органів сектору безпеки і оборони.

Важливим етапом у формуванні виваженої оборонної політики та реалізації принципів демократичного цивільного контролю над Збройними Силами стали парламентські слухання у Верховній Раді України, що відбулися у травні 2012 р. Учасники парламентських слухань висловилися про необхідність нових підходів до розв'язання проблем оборони України, забезпечення її національної безпеки (врізка 1.1)[6].

Основою для глибоких трансформацій у сфері національної безпеки є **Стратегія національної безпеки України**.

Врізка 1.1. Головні проблемні питання у сфері оборони

- недосконаліть законодавчої бази, яка відповідала б викликам XXI століття і створювала правові умови для формування надійного воєнного і безпекового середовища;
- недостатні обсяги бюджетного фінансування потреб оборони, яке в останні роки не перевищувало одного відсотка валового внутрішнього продукту, що не забезпечує підтримання оборонного потенціалу на рівні, який гарантував би високу бойову готовність і боєздатність Збройних Сил України та інших військових формувань;
- неефективне використання ресурсів, що виділяються для підтримання на належному рівні бойової готовності і боєздатності Збройних Сил України, інших військових формувань;
- недосконаліть державних програм реформування і розвитку Збройних Сил України, інших складових Воєнної організації та сектору безпеки України, розвитку озброєнь і військової техніки, їх неузгодженість між собою - відсутність системності і послідовності в їх розробленні, неповне виконання визначених у програмах завдань та недостатня ефективність контролю за своєчасним та повним їх виконанням

1 Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року "Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України"» № 389/2012 від 8 червня 2012 р.

2 Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року "Про нову редакцію Воєнної доктрини України"» № 390/2012 від 8 червня 2012 р.

3 Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2012 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України"» № 771/2012 від 29 грудня 2012 р.

4 Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2012 року "Про Концепцію реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року"» № 772/2012 від 29 грудня 2012 р.

5 Указ Президента України "Про Комітет з реформування і розвитку Збройних Сил України та оборонно-промислового комплексу" № 202/2012 від 16 березня 2012 р., Указ Президента України "Про Положення про Комітет з реформування і розвитку Збройних Сил України та оборонно-промислового комплексу" № 361/2012 від 30 травня 2012 р.

6 Постанова Верховної Ради України «Про рекомендації парламентських слухань на тему "Про стан та перспективи розвитку Воєнної організації та сектору безпеки України"» № 5086-VI від 5 липня 2012 р.

Із прийняттям Стратегії Україна почала формулювати зміст свого позаблокового статусу.

Стратегією передбачено нові принципи та напрями удосконалення системи забезпечення національної безпеки, ефективної протидії загрозам і адаптації України до викликів сучасності, розвитку демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони.

Вперше визначено шляхи реформування сектору безпеки і оборони як цілісної системи, зокрема у сфері оборони це такі заходи:

- посилення спроможності управління у сфері оборони, підвищення ефективності інформаційно-аналітичного, організаційного, кадрового забезпечення;
- підвищення професіоналізму та відповідальності в усіх ланках керівництва Збройних Сил та інших військових формувань, подальше впровадження стандартів держав – членів ЄС у діяльність їх органів та повноцінних соціальних гарантій для військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, прирівняних до них осіб та членів їх сімей;
- стабілізація ситуації у Збройних Силах, зупинення зниження рівня їх боєздатності та боєготовності, збереження кадрового потенціалу військ (сил), відновлення технічної готовності озброєння, удосконалення системи бойової підготовки, реорганізація системи оперативного (бойового) та матеріально-технічного забезпечення і формування на цій основі невеликих за чисельністю, але ефективних професійних Збройних Сил, спроможних виконувати завдання оборони держави в умовах проведення позаблокової політики;
- зміцнення потенціалу оборонної промисловості, насамперед науково-технологічного, його ефективне використання в інтересах економічного розвитку України, а також у воєнній сфері.

Порядок реалізації Стратегії національної безпеки України передбачає:

- створення системи моніторингу національної безпеки шляхом запровадження показників (індикаторів) її стану, збору та аналізу інформації про розвиток ситуації в різних сферах діяльності за визначеними показниками, оцінювання ситуації, прогнозування її розвитку і можливих негативних наслідків;
- функціонування механізму оперативного реагування на ризики та загрози національній безпеці;
- наявність єдиних форм інформування керівників центральних і місцевих органів виконавчої влади про розвиток ситуації в різних сферах національної безпеки.

Врізка 1.2. Стратегічним оборонним бюлетенем України визначено:

- стратегію реорганізації Воєнної організації держави у сектор безпеки і оборони України;
- раціональний розподіл завдань оборони для всіх складових сектору безпеки і оборони;
- перспективну модель Збройних Сил та інших складових сектору безпеки і оборони, а також шляхи її досягнення;
- пріоритети розвитку складових сектору безпеки і оборони на довгострокову перспективу;
- вихідні дані для здійснення середньострокового оборонного планування

У червні 2012 р. Указом Президента України затверджена нова **Воєнна доктрина України**, що стала основою для формування збалансованої державної політики та ефективного проведення комплексу узгоджених заходів щодо захисту національних інтересів у воєнній сфері, забезпечення оборонного планування в державі, реформування та розвитку Збройних Сил, інших військових формувань та оборонно-промислового комплексу (таблиця 1.1).

У розвиток положень Воєнної доктрини України розроблено **Стратегічний оборонний бюлетень України** (врізка 1.2), який є концептуальним документом реформування і розвитку Збройних Сил, інших складових сил оборони на довгострокову перспективу.

Таблиця 1.1. Порівняння редакцій воєнних доктрин України

Воєнна доктрина України (у редакції 2004 року)	Воєнна доктрина України (у редакції 2012 року)
Відповідність законодавству України	
Не відповідала положенням Закону України "Про засади внутрішньої та зовнішньої політики"	Відповідає чинному законодавству та роз'яснює політику позаблоковості України
Не розглядалася військово-промислова політика як складова державної політики у сфері оборони, що не відповідало положенням Закону України "Про оборону України"	Зазначено цілі та пріоритети всіх складових політики держави у сфері оборони *(воєнної, воєнно-економічної, військово-технічної та військово-промислової політики)*
Методологічні аспекти	
Розділи документа не були поєднані між собою за єдиним задумом, внаслідок чого поза увагою залишалися важливі елементи воєнної політики України, зокрема принципи і шляхи запобігання воєнним конфліктам, підготовки держави до воєнних конфліктів та застосування воєнної сили	Системоутворюючою категорією названо воєнний конфлікт (причини його виникнення, властивості, всі його значущі сторони, а також ставлення і дії держави щодо нього)
Визначалися загрози національній безпеці України у воєнній сфері *(потенційні, реальні, зовнішні та внутрішні)* таким чином, що на практиці не було можливості однозначно встановити об'єкт впливу, носія та суб'єкта загрози	Загрозою національній безпеці України у воєнній сфері визначена лише одна – загроза застосування воєнної сили проти України. У документі зазначені джерела та можливі прояви цієї загрози, а також основні чинники, що збільшують можливість її виникнення
Змістовне наповнення	
Не розглядалися дії інших держав, які могли підвищити можливість застосування воєнної сили проти України	Зазначено дії інших держав, що можуть підвищити можливість застосування воєнної сили проти України. Це дає змогу іншим країнам однозначно розуміти, що саме Україна розглядатиме як небезпечні кроки для власної воєнної безпеки
Не розглядалися можливі воєнні конфлікти	Наведено змістовні характеристики можливих воєнних конфліктів, що сприяє чіткому розумінню воєнної політики України
Не приділялося значної уваги роз'ясненню дій України щодо запобігання воєнним конфліктам як головній складовій сучасної воєнної політики	Наявний окремий розділ, в якому роз'яснено принципи воєнної політики України стосовно запобігання виникненню воєнних конфліктів
Робився акцент на проведенні політики євроатлантичної інтеграції, кінцевою метою якої є вступ до НАТО як основи загальноєвропейської системи безпеки	Зроблено наголос на дотриманні політики позаблоковості та вирішенні завдань оборони власними силами, не виключаючи можливості отримання військової допомоги від інших держав та організацій у разі збройної агресії
Декларувався, але не роз'яснювався принцип оборонної достатності	Надано роз'яснення принципу оборонної достатності, який передбачає всебічне задоволення потреб підготовки держави до оборони
Не надавалися принципи застосування Україною воєнної сили	Акцентовано увагу на таких основних принципах застосування Україною воєнної сили: • незастосування воєнної сили першою; • адекватність застосування воєнної сили масштабу збройної агресії (збройного конфлікту); • дотримання норм міжнародного права; • політичне вирішення конфлікту
Наводилися основні воєнно-стратегічні цілі застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, їх основні завдання у мирний час та особливий період на початку збройної агресії	Визначено головні цілі, принципи і пріоритети воєнної політики та концептуальні погляди на забезпечення воєнної безпеки України

Врізка 1.3. Напрями реалізації Концепції реформування і розвитку Збройних Сил на період до 2017 р.

- переведення Збройних Сил на міжвидову організаційну структуру з інтегрованими міжвидовими органами управління, створення Єдиної автоматизованої системи управління Збройними Силами;
- удосконалення функціонального розподілу бойового складу Збройних Сил;
- підвищення мотивації до військової служби, у тому числі рівня грошового забезпечення військовослужбовців та розв'язання житлової проблеми, завершення переходу до комплектування Збройних Сил виключно військовослужбовцями за контрактом;
- надання підготовці військ (сил) інтенсивного, комплексного та міжвидового характеру, впровадження тренажерів, сучасних моделюючих систем;
- оснащення Збройних Сил сучасним озброєнням і військовою технікою;
- позбавлення Збройних Сил від надлишкових та непотрібних структур, озброєння, техніки та іншого військового майна

У цьому документі сформульовано основні напрями і принципи реалізації політики у сфері оборони України, пріоритети зовнішньополітичної діяльності держави в контексті гарантування воєнної безпеки, проведено аналіз стану сил безпеки і оборони відповідно до визначених завдань за сценаріями застосування військ (сил) та запропоновано стратегію трансформації сил безпеки і оборони.

На підставі Стратегічного оборонного бюлетеня України Указом Президента України затверджена **Концепція реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 р.** (Концепція реформування і розвитку) (врізка 1.3), яка визначає основні шляхи реформування і розвитку Збройних Сил.

Головною метою військової реформи є створення в короткі строки якісно нових Збройних Сил європейського типу, професійних та мобільних, добре оснащених та підготовлених, спроможних адекватно реагувати на сучасні загрози національній безпеці у воєнній сфері.

Виконання Концепції реформування і розвитку передбачає:

- на першому етапі – провести основні заходи реформування Збройних Сил та позбавитись від усього надлишкового і непотрібного, посилити соціальний захист військовослужбовців та осіб, які звільнятимуться в ході реформування;
- на другому етапі – наблизити Збройні Сили до європейських армій за показниками підготовки, технічного оснащення та соціальними стандартами.

Нормативно-правове забезпечення діяльності Збройних Сил

Актуальні завдання створення Збройних Сил, здатних ефективно забезпечувати оборону України, брати участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, потребували дальшого нормативно-правового забезпечення.

У 2012 р. ухвалено 4 закони України, 15 указів Президента України та 64 нормативно-правових акти Кабінету Міністрів України (Додаток 1), які дозволили:

- здійснити комплекс заходів щодо утилізації стрілецької зброї, легких озброєнь, звичайних боєприпасів і протипіхотних мін типу ПФМ-1. Удосконалити порядок утилізації звичайних видів боєприпасів суб'єктами господарювання – виконавцями цих робіт, проведених за рахунок власних коштів;
- підписати з Урядом Російської Федерації Протокол про внесення змін до Угоди про використання полігона злітно-посадкових систем "Нитка", міжнародні угоди з урядами Федеративної Республіки Бразилія, Королівства Таїланд, Республіки Намібії про військово-технічне співробітництво, а також з Урядом Італійської Республіки про перевезення військових вантажів та персоналу через територію України у зв'язку з участю збройних сил Італійської Республіки у Міжнародних силах сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан;
- створити правове підґрунтя для подальшого вдосконалення механізму залучення сил і засобів Збройних Сил до участі у міжнародних операціях як самостійно, так і у складі багатонаціональних військових формувань високої готовності. Унормувати окремі питання, пов'язані із забезпеченням діяльності українського миротворчого контингенту, що направляється до складу Місії ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго, а також інших українських миротворчих контингентів та миротворчого персоналу. Виплачувати компенсаційні суми військовослужбовцям, які стали інвалідами, а також членам сімей військовослужбовців, які загинули під час виконання обов'язків військової служби у складі Миротворчих Сил ООН;
- підняти престиж та конкурентоспроможність військової служби. Надавати щорічну додаткову відпустку за проходження служби у місцевості з особливими природними, географічними, геологічними, кліматичними, еколо-

гічними умовами та на посадах, за якими виконання обов'язків пов'язано з підвищеним нервово-емоційним та інтелектуальним навантаженням, ризиком для життя і здоров'я.

Зроблено значний крок в удосконаленні системи оборонного планування у Збройних Силах та інших військових формуваннях, а також приведенні його періодів у відповідність до періодів планування економічного та соціального розвитку держави. Комітет з питань національної безпеки і оборони рекомендував Верховній Раді України прийняти у другому читанні та в цілому проект Закону України «Про внесення змін до Закону "Про організацію оборонного планування"»[7].

Протягом 2012 р. завершено створення організаційно-правових основ для розвитку озброєння та військової техніки, оптимізації кількості управлінських структур, військових з'єднань і частин, а також вивільнення Збройних Сил від надлишкового або не придатного для подальшого використання рухомого та нерухомого військового майна, об'єктів інфраструктури. Завдяки цьому передбачається заощадити значні кошти і спрямувати їх на заходи з підвищення боєздатності Збройних Сил.

ФІНАНСУВАННЯ ПОТРЕБ ЗБРОЙНИХ СИЛ

У Державному бюджеті України на 2012 р. Міністерству оборони були передбачені асигнування в сумі **16 374,3 млн грн,** (1,09 % від валового внутрішнього продукту), у тому числі за загальним фондом 14 157,8 млн грн (86,5 % видатків), за спеціальним – 2 216,5 млн грн (13,5 %).

Фактично надійшло **14 761,9 млн грн** (0,98 % від ВВП) або 90,2 % річних призначень. З них із загального фонду – 13 655,9 млн грн (96,5 % призначень), зі спеціального – 1 106 млн грн (49,9 %) (Додаток 2).

Разом з цим фінансовий ресурс порівняно з 2011 р. збільшено на **2,1 млрд грн** (16,5%), що дало можливість поліпшити фінансування за такими напрямами:

- грошове забезпечення військовослужбовців та заробітна плата працівників;
- закупівля, модернізація, відновлення боєздатності озброєння та військової техніки (збільшено більш як у 2 рази);
- підготовка Збройних Сил (збільшено майже у 2 рази).

Схема 1.1. Стан фінансування потреб Збройних Сил у 2010-2012 рр., *млрд грн*

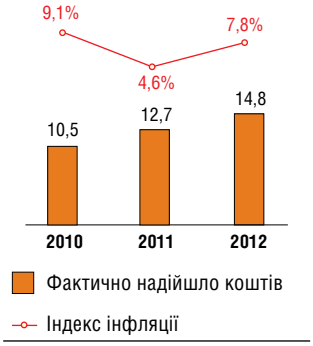

Була поглиблена позитивна тенденція зменшення частки спеціального фонду у видатках Міністерства оборони, що фактично дозволило збільшити фінансування Збройних Сил навіть з урахуванням підвищення рівня індексу інфляції (7,8 %) (схема 1.1).

Водночас у 2012 р., як і у попередні роки, обсяги фінансування Збройних Сил не відповідали їхній нормативній потребі, що становила **21,8 млрд грн** на рік (або 1,45 % ВВП), а частки витрат на розвиток озброєння, військової техніки та підготовку військ у загальній структурі фінансування не перевищували 18 % (схема 1.2).

Схема 1.2. Структура видатків Міністерства оборони у 2010-2012 рр., %

Ураховуючи такий стан ресурсного забезпечення, були задіяні внутрішні фінансові резерви, що дало можливість підвищити боєздатність Збройних Сил:

- фінансовий ресурс на суму 246,4 млн грн направлено для відновлення боєздатності

[7] Постанова Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України "Про організацію оборонного планування"» № 5047-VI 4 липня 2012 р.

озброєння та військової техніки (збільшено на 40 %), а також збільшено видатки на закупівлю пально-мастильних матеріалів для підготовки військ на суму 250 млн грн (збільшено вдвічі);

- через нерівномірний щомісячний розподіл коштів зусиллями Міністерства оборони за сприянням Міністерства фінансів здійснено наближення бюджетних асигнувань у сумі 586,2 млн грн з кінця 2012 р. для забезпечення заходів з розвитку ОВТ, будівництва житла для військовослужбовців, утилізації ракет і боєприпасів та підтримання живучості арсеналів, баз, складів, підготовки військ (сил) та їх тилового забезпечення.

Таким чином, виходячи із принципів послідовної реалізації політики позаблоковості, у 2012 р. були створені концептуальні основи забезпечення національної безпеки від зовнішньої воєнної загрози, визначені шляхи їх реалізації у сфері оборони України, заходи щодо реорганізації Воєнної організації держави у сектор безпеки і оборони, завдання сил безпеки і оборони та перспективна модель складових цього сектору.

Реалізуючи основні напрями воєнно-економічної політики, посилено позитивні тенденції та внесено якісні зміни у структуру ресурсного забезпечення Збройних Сил.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ, ЇХ СТРУКТУРА, ЧИСЕЛЬНІСТЬ, ОСНАЩЕННЯ

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЗБРОЙНИХ СИЛ

ОСНАЩЕННЯ ОЗБРОЄННЯМ І ВІЙСЬКОВОЮ ТЕХНІКОЮ

УТИЛІЗАЦІЯ РАКЕТ, БОЄПРИПАСІВ ТА КОМПОНЕНТІВ РАКЕТНОГО ПАЛИВА

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ, ЇХ СТРУКТУРА, ЧИСЕЛЬНІСТЬ, ОСНАЩЕННЯ

У рамках формування перспективної структури військ (сил) у 2012 р. розпочато реорганізацію діяльності органів військового управління Збройних Сил. Головною умовою цієї діяльності було залишення у складі Збройних Сил частин і підрозділів, що є носіями бойового потенціалу військ (сил)[1].

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ

Практичні заходи щодо розвитку і вдосконалення системи управління Збройними Силами реалізовувалися в межах повноважень Міністерства оборони і Генерального штабу відповідно до законодавства України.

На кінець 2012 р. система управління Збройними Силами включає (схема 2.1):

- *стратегічний рівень* – Міністерство оборони, Генеральний штаб, Головний командний центр, Озброєння, Тил, Головне управління оперативного забезпечення;
- *оперативно-стратегічний рівень* – командування видів, високомобільних десантних військ Збройних Сил;
- *оперативний рівень* – управління армійських корпусів, повітряних командувань, Центр морських операцій, управління оперативних командувань, Територіальне управління "Північ";
- *тактичний рівень* – Тактична група, управління бригад, полків, баз, складів і арсеналів.

Схема 2.1. Структура органів військового управління Збройних Сил України, *на кінець 2012 р.*

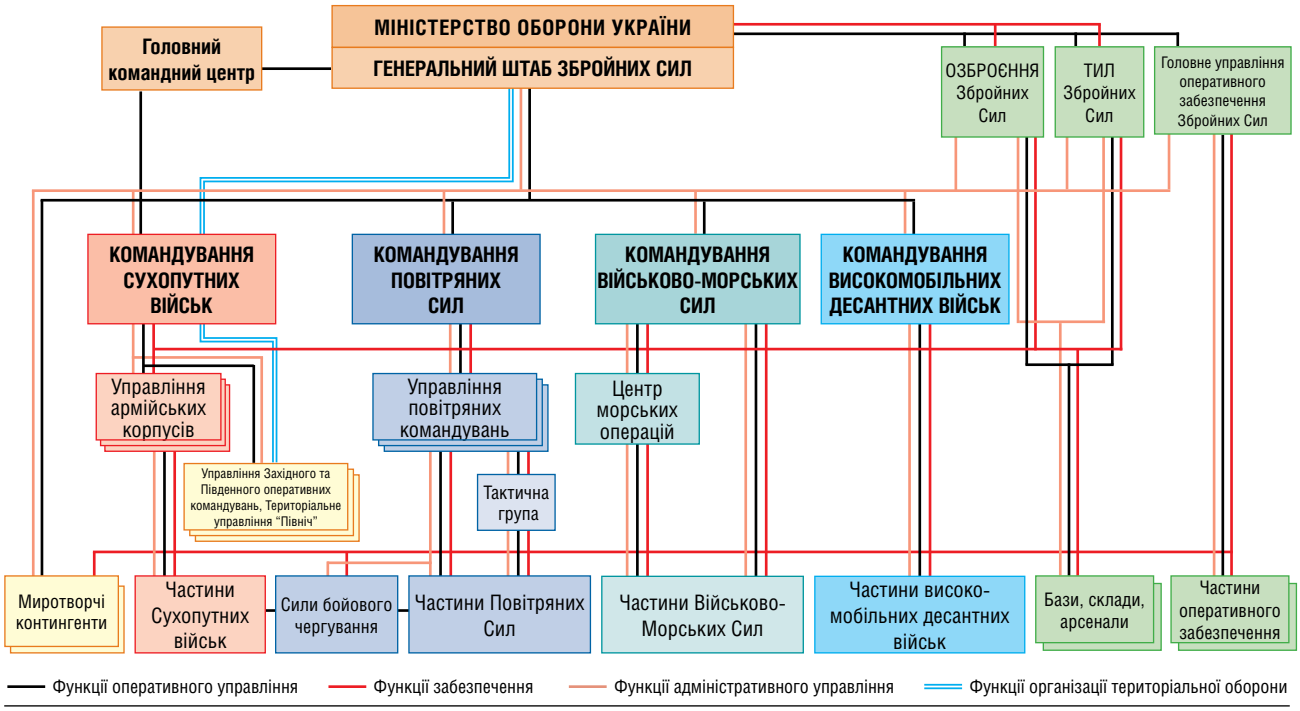

[1] Наказ начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України від 22 жовтня 2012 р.

Протягом року тривало створення Єдиної автоматизованої системи управління Збройними Силами України (ЄАСУ). У рамках цієї роботи було виконано:

- впроваджено першу чергу системи електронного документообігу та розпочато її експлуатацію;

- розпочато створення акредитованого центру сертифікації ключів Збройних Сил;
- проведено модернізацію інформаційно-аналітичної системи обліку особового складу;
- тривало створення автоматизованої системи управління для окремої механізованої бригади та засобів автоматизації управління протиповітряною обороною;
- продовжено створення єдиної (базової) командно-штабної машини на броньованій базі, оснащеної сучасними цифровими засобами зв'язку. Її виробництво передбачається здійснити на українських підприємствах за принципом замкненого циклу;
- створено програмно-апаратний фільтр обміну даними про повітряну обстановку в рамках реалізації Технічної угоди між Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил Турецької Республіки та Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі[2];
- продовжено розроблення цифрових радіорелейних станцій, переобладнання інформаційно-телекомунікаційних вузлів цифровими засобами зв'язку та будівництво волоконно-оптичних ліній зв'язку.

Результатами проведених заходів стали:

- повна цифрова прив'язка стаціонарних інформаційно-телекомунікаційних вузлів оперативної та часткова цифрова прив'язка тактичної ланок управління Збройних Сил;
- закупівля у межах призначеного ресурсу та постачання у війська (сили) комплексних апаратних зв'язку та модернізованих станцій тропосферного зв'язку вітчизняного виробництва.

Стратегічна ланка управління

Структура апарату *Міністерства оборони* значних змін не зазнала. Разом з тим були виконані окремі заходи з підвищення результативності його діяльності:

- сконцентровано реалізацію політики у військово-технічній сфері в одному структурному підрозділі. Розформовано Управління інформаційних систем і технологій, а функції і завдання структурного підрозділу перейняв на себе Департамент розробок і закупівлі озброєння і військової техніки;
- уточнено завдання і функції та реорганізовано Департамент преси та зв'язків із засобами масової інформації – у Департамент преси та інформації, а також Департамент економічної та господарської діяльності – у Департамент економічної діяльності;
- підвищено рівень реалізації завдань з питань запобігання та протидії корупції. Сектор з питань запобігання та протидії корупції переформовано в Управління;
- забезпечено виконання вимог Бюджетного кодексу України та Кабінету Міністрів України[3] щодо утворення нового виду діяльності – внутрішнього аудиту. Контрольно-ревізійний департамент переформовано в Департамент внутрішнього аудиту та фінансового контролю.

---

2 Технічна угода між Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил Турецької Республіки та Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі про встановлення та технічне обслуговування системи обміну даними про повітряну обстановку між командним пунктом повітряного командування та центром управління та оповіщення.

3 Постанова Кабінету Міністрів України "Деякі питання утворення структурних підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, їх територіальних органах та бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органах виконавчої влади" № 1001 від 28 вересня 2011 р.

У *Генеральному штабі* уточнено організаційно-штатну структуру і повноваження окремих структурних підрозділів та реорганізовано Головне управління виховної та соціально-психологічної роботи в Головне управління по роботі з особовим складом.

За результатами досліджень, проведених у ході виконання комплексу дослідницьких, експериментальних командно-штабних навчань з органами військового управління та військами (силами) "Перспектива – 2012", змінено завдання, функції та організаційно-штатну структуру Головного командного центру.

Схема 2.2. Структура Головного командного центру

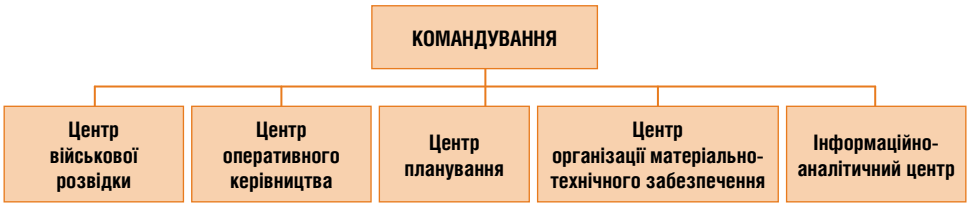

В основу функціонування Головного командного центру покладено принцип незмінності функцій та складу чергових змін для мирного часу і особливого періоду.

Головний командний центр у новій структурі виконує:

- оперативне керівництво та централізоване бойове управління Збройними Силами;
- оповіщення Збройних Сил та органів державної влади;
- управління діями чергових сил і засобів розвідки та з протиповітряної оборони держави (у разі порушення повітряного простору), силами і засобами, виділеними для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру;
- управління миротворчими контингентами, підрозділами Збройних Сил, які беруть участь у міжнародних операціях, місіях міжнародних організацій, міжнародних навчаннях;
- державне розпізнавання об'єктів, спеціальне інформаційне забезпечення органів військового управління з питань аналізу повітряної і космічної обстановки;
- надання дозволів на польоти повітряних суден, перетинання державного кордону України кораблями (судами забезпечення) Чорноморського Флоту Російської Федерації, який перебуває на території України.

Структуру Міністерства оборони, Генерального штабу та Збройних Сил України на кінець 2012 р. наведено в Додатку 3.

Оперативна ланка управління

Оперативна ланка управління зазнала змін у Військово-Морських Силах. З метою централізації та підвищення оперативності управління військами (силами) було розформовано Центр військ берегової оборони. Виконання функцій і завдань Центру перейняло на себе командування Військово-Морських Сил.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЗБРОЙНИХ СИЛ

На кінець 2012 р. чисельність Збройних Сил становила до 184 тис. осіб, у тому числі – до 139 тис. військовослужбовців. Скорочено 8 тис. осіб у межах показників, визначених законодавством України[4] (Додаток 3).

Логічним кроком на шляху реформування Збройних Сил, спрямованим на набуття військами можливостей швидко і результативно реагувати на сучасні загрози національній безпеці держави у військовій сфері, стало формування у 2012 р. нового роду військ. *Високомобільні десантні війська* створені на базі повітряно-десантної та аеромобільних військових частин.

4 Закон України "Про чисельність Збройних Сил України на 2012 рік" № 3742-VI від 20 вересня 2011 р.

Протягом року тривала планова реалізація заходів із формування *Сил спеціальних операцій*.

Зазнали змін склад та пункти базування визначених бойових кораблів (катерів) Військово-Морських Сил. Зокрема з метою оптимізації системи всебічного забезпечення та посилення бойового складу кораблів (катерів) до пункту базування м. Севастополь передислоковано три протичовнові корвети "Хмельницький", "Луцьк", "Тернопіль", до пункту базування смт. Новоозерне – рейдовий тральщик "Геніческ"[5].

У зв'язку із закінченням установлених строків служби, втратою тактико-технічних характеристик та недоцільністю відновлення із складу Військово-Морських Сил Збройних Сил було виключено 6 кораблів і катерів[6].

Структуру Сухопутних військ, Повітряних Сил, Військово-Морських Сил та високомобільних десантних військ на кінець 2012 р. наведено в Додатку 3.

ОСНАЩЕННЯ ОЗБРОЄННЯМ І ВІЙСЬКОВОЮ ТЕХНІКОЮ

Головною ознакою діяльності Міністерства оборони у 2012 р. було надання пріоритетного значення виконанню заходів з оснащення Збройних Сил модернізованими і новими системами озброєння, військової та спеціальної техніки. Фінансування за цим напрямом діяльності були збільшені і склали 1275,14 млн грн. Зазначений фінансовий ресурс дозволив зробити суттєві кроки, спрямовані на підвищення бойових можливостей Збройних Сил.

Основою військово-технічної політики на середньострокову перспективу стала прийнята Кабінетом Міністрів України Державна цільова оборонна програма розвитку озброєння та військової техніки Збройних Сил на 2012 – 2017 роки (Державна програма розвитку ОВТ)[7]. Вартість реалізації Державної програми розвитку ОВТ становить 16,791 млрд грн. До виконання її заходів залучається більше 160 підприємств, що забезпечує роботою близько 40 тис. громадян України.

Для підвищення ефективності виконання Державної програми розвитку ОВТ, поліпшення функціонування підприємств оборонно-промислового комплексу вжито заходів:

- у жовтні 2021 р. під головуванням Президента України проведено нараду з питань розвитку оборонно-промислового комплексу;
- продовжено формування Державного концерну "Укроборонпром" як головного органу управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі[8];
- прийнято закони України про списання заборгованості підприємствам оборонно-промислового комплексу, що фактично розблокувало роботу державних підприємств[9].

Водночас у галузі розвитку озброєння та військової техніки поряд з Державною програмою розвитку ОВТ реалізується Загальнодержавна програма

5 Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2012 р. № 814-р «Про передислокацію протичовнових корветів "Хмельницький", "Луцьк", "Тернопіль" і рейдового тральщика "Геніческ"».

6 Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2012 р. № 878-р "Про погодження рішень щодо виключення із складу Військово-Морських Сил Збройних Сил бойових кораблів (катерів) та суден (кораблів) забезпечення".

7 Затверджена Кабінетом Міністрів України 1 лютого 2012 р.

8 Постанова Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2010 р. № 1221 і від 31 серпня 2011 р. № 993" № 531 від 13 червня 2012 р.

9 Закон України «Про деякі питання заборгованості підприємств оборонно-промислового комплексу – учасників Державного концерну "Укроборонпром" та забезпечення їх стабільного розвитку» № 5213-VI від 6 вересня 2012 р., Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування підприємств оборонно-промислового комплексу" № 5414-VI від 2 жовтня 2012 р.

Врізка 2.1. Державні цільові оборонні програми розвитку озброєння та військової техніки

1. Державна цільова оборонна програма розвитку озброєння та військової техніки Збройних Сил України на 2012 – 2017 роки.
   Термін дії програми – до 2017 року.
   Очікуваний результат – оснащення Збройних Сил до 30% новими (модернізованими) зразками озброєння та військової техніки.
2. Загальнодержавна цільова оборонна програма створення військово-транспортного літака Ан-70 та його закупівлі за державним оборонним замовленням.
   Термін дії програми – до 2014 року.
   Очікуваний результат – оснащення Повітряних Сил 3 літаками Ан-70 (1 літак виготовлений за результатами дослідно-конструкторської роботи, 2 літаки закуплені за державним оборонним замовленням).
3. Державна цільова оборонна програма створення ракетного комплексу.
   Термін дії програми – до 2025 року.
   Очікуваний результат – введення до складу Збройних Сил комплексів з одним військовим запасом ракет.
4. Державна цільова оборонна програма будівництва кораблів класу "корвет" за проектом 58250.
   Термін дії програми – до 2021 року.
   Очікуваний результат – будівництво 4 кораблів класу "корвет" та закупівля боєзапасу до них.

створення військово-транспортного літака Ан-70 та його закупівлі за державним оборонним замовленням, державні цільові оборонні програми створення ракетного комплексу та будівництва корабля класу "корвет" (врізка 2.1).

Завдяки відновленню співпраці з провідними українськими та іноземними компаніями успішно реалізується програма модернізації вертольотів. У 2012 р. прийнято на озброєння модернізований бойовий вертоліт вогневої підтримки Мі-24ПУ1, який став всепогодною та цілодобовою високоефективною бойовою машиною.

Протягом року прийнято на озброєння бронетранспортери БТР-4Е та БТР-70Ді, радіолокаційну станцію П-18 "Малахіт", комплексний тренажер пілота ТКС-Л39, автоматичну гармату калібру 30-мм ЗТМ1 та інші зразки озброєння (Додаток 4).

Завершено розроблення та прийнято на озброєння Збройних Сил високоточний керований артилерійський боєприпас "Квітник", технологією створення якого володіють лише декілька країн світу.

У результаті виконання державного оборонного замовлення до Збройних Сил поставлено модернізовані літаки МіГ-29МУ1, Су-25М1 та Л-39М1, 30-мм автоматичні гармати 2А42, модернізовані радіолокаційні станції різного призначення, десантні парашутні системи та інше озброєння та військова техніка.

Триває удосконалення навчальної матеріально-технічної бази підготовки льотчиків та постачання до Повітряних Сил комплексних тренажерів льотчиків "КТС-21М" літака Міг-29 та стаціонарних комплексних тренажерів пілотів "ТКС-Л39" літака Л-39.

Завершено основні роботи з ремонту підводного човна "Запоріжжя". Уперше човен вийшов у море та провів випробувальне занурення.

У цілому в 2012 р. було реалізовано комплекс заходів з підвищення справності озброєння та військової техніки:

- відновлено технічну готовність 264 од. ОВТ (авіаційної техніки – 105, зенітних ракетних комплексів – 3, ОВТ радіотехнічних військ – 22, зразків ракетно-артилерійського озброєння – 18, бронетанкової техніки – 51, кораблів (катерів, суден) – 17; автомобільної техніки – 61);
- продовжено терміни технічної придатності більше 20 тис. од. засобів ураження.

Таблиця 2.1. Загальні терміни перебування ОВТ Збройних Сил в експлуатації, %

понад 25 років	53,3%
від 20 до 25 років	38,7%
від 15 до 20 років	5,0%
від 10 до 15 років	1,8%
до 10 років	1,2%

Водночас більше 92 % ОВТ перебуває в експлуатації понад 20 років. Головною ознакою такого технічного стану ОВТ є підвищені темпи втрати ресурсу (таблиця 2.1).

Кількість ОВТ, що потребує проведення капітального та інших видів ремонту, має тенденцію до зростання.

УТИЛІЗАЦІЯ РАКЕТ, БОЄПРИПАСІВ ТА КОМПОНЕНТІВ РАКЕТНОГО ПАЛИВА

Утилізація надлишкових ракет, боєприпасів та компонентів ракетного палива, не придатних для подальшого використання і зберігання, є однією з головних проблем на сучасному етапі реформування і розвитку Збройних Сил, яка залежить від обсягів фінансування.

У 2012 р. призначення коштів на виконання заходів Державної цільової оборонної програми утилізації звичайних видів боєприпасів, не придатних для подальшого використання і зберігання, на 2008 – 2017 роки[10] (Державна програма утилізації)

[10] Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової оборонної програми утилізації звичайних видів боєприпасів, не придатних для подальшого використання і зберігання, на 2008-2017 роки" № 940 від 22 жовтня 2008 р.

Таблиця 2.2. Результати утилізації боєприпасів у 2010 – 2012 рр.

За напрямами	Утилізовано, тис. тонн		
	2010	2011	2012
МОУ, у т.ч:	21,3	44,5	50,4
за бюджетні кошти	4,1	23,3	31,68
за кошти виконавців робіт	9,9	16,2	6,38
силами ЗС України	–	1,2	6,18
міжнародна допомога	7.3	3,8	6,16
Агентство держмайна (Мінпромполітики)	2,4	–	–
УСЬОГО	**23,7**	**44,5**	**50,4**

склали 222,1 млн грн (71 % від передбачених Державним бюджетом України). Усього утилізовано 50,4 тис. тонн боєприпасів. Це на 12 % більше, ніж у минулому році, але становить 61 % від плану, передбаченого Державною програмою утилізації (таблиця 2.2).

Зростають загальні обсяги недофінансування Державної програми утилізації – на кінець 2012 р. перевищили 1,0 млрд грн. Такий стан фінансування ставить під загрозу виконання програми. За таких умов виконання Державної програми утилізації триває активна співпраця з Агенцією НАТО із забезпечення (NSPA – колишня Агенція НАТО з технічного обслуговування і постачання (NAMSA)) за другим етапом Трастового фонду програми НАТО "Партнерство заради миру"[11]. У 2012 р. за укладеними договорами утилізовано 6,16 тис. тонн боєприпасів та 100,1 тис. од. стрілецької зброї[12].

Розпочато виконання комплексу заходів із розв'язання проблеми утримання та утилізації надлишкового і списаного озброєння, військової техніки, військово-технічного майна та небезпечних хімічних речовин. У 2012 р. Кабінетом Міністрів України затверджена Концепція Державної цільової оборонної програми утилізації озброєння, військової техніки та іншого військового майна (крім звичайних видів боєприпасів та компонентів рідкого ракетного палива) на 2013 – 2017 роки[13].

Протягом року тривало виконання заходів Державної цільової програми утилізації компонентів рідкого ракетного палива на 2010 – 2014 роки[14].

Таблиця 2.3. Результати утилізації меланжу у 2010-2012 рр.

	Утилізовано, *тонн*		
	2010	2011	2012
За міжнародними договорами	2698	3186	2377,4

Продовжувалася реалізація міжнародного Контракту щодо надання послуг, пов'язаних з утилізацією окислювача ракетного палива (меланжу), між Міністерством оборони України, Секретаріатом ОБСЄ та російськими компаніями "Техноазот", "Завод імені Я. М. Свердлова", "Бійський олеумний завод". На утилізацію було вилучено 2377,4 тонн меланжу (таблиця 2.3).

Крім того на вітчизняних підприємствах утилізовано 65,7 тонн рідкого ракетного пального саміну.

Усього з початку виконання заходів з утилізації компонентів ракетного палива на утилізацію вилучено 9470,4 тонни меланжу, що становить 57 % від загальної кількості надлишкових запасів.

Система управління Збройними Силами забезпечує формування, зміцнення і розвиток оперативних можливостей та бойового потенціалу військ (сил), підтримання необхідного рівня готовності органів військового управління усіх ланок. Структурні зміни у Збройних Силах були призначені для оптимізації їх складу та чисельності у відповідності до функціонального призначення військ (сил).

У 2012 р. завдяки реалізації нових засад військово-технічної політики, вдалому реформуванню оборонного-промислового комплексу Збройні Сили почали прискорювати темпи відновлення рівня оснащеності озброєнням та військовою технікою.

Реалізація заходів з утилізації надлишкових ракет і боєприпасів, компонентів ракетного палива надала можливість поліпшити екологічний стан та рівень вибухо- та пожежобезпеки арсеналів, баз та складів Збройних Сил.

11 Закон України "Про ратифікацію Імплементаційної угоди між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування (ОМТЗО) про утилізацію стрілецької зброї й легких озброєнь, звичайних боєприпасів та протипіхотних мін типу ПФМ-1 № 4338-IV від 13 січня 2012 р.

12 Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про утилізацію стрілецької зброї" № 108-р від 29 лютого 2012 р.

13 Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції Державної цільової оборонної програми утилізації озброєння, військової техніки та іншого військового майна (крім звичайних видів боєприпасів та компонентів рідкого ракетного палива на 2013 – 2017 роки" № 996-р від 5 грудня 2012 р.

14 Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової програми утилізації компонентів рідкого ракетного палива на 2010-2014 роки" № 874-р від 29 вересня 2010 р.

РОЗДІЛ 3

ПІДГОТОВКА ВІЙСЬК (СИЛ)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬК (СИЛ)

ПІДСУМКИ ВИКОНАННЯ ПЛАНІВ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬК (СИЛ)

МІЖНАРОДНІ НАВЧАННЯ В ЗАГАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬК (СИЛ)

ПІДГОТОВКА ВІЙСЬК (СИЛ)

У 2012 р. підготовка Збройних Сил була орієнтована на практичну реалізацію нових підходів Генерального штабу щодо форм і методів навчання, спрямованих на забезпечення готовності військ (сил) до виконання завдань за призначенням у перспективній організаційно-штатній структурі.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬК (СИЛ)

З урахуванням досвіду попередніх років поліпшено систему підготовки Збройних Сил. Нові засади викладені у Концепції вдосконалення підготовки Збройних Сил[1].

Удосконалення системи підготовки полягатиме у збалансуванні теорії і практики її застосування, переході до циклічності підготовки військ (сил) за трьома періодами, запровадженні міжвидових форм навчання, зміні порядку перевірки навченості військ (сил) та оцінювання рівня їх підготовки.

Загальні правила, форми і методи підготовки військ (сил) та їх застосування за призначенням регламентовані Системою оперативних стандартів Збройних Сил[2].

У 2012 р. вперше, починаючи з 2008 р., досягнуто найвищого рівня фінансування підготовки військ (сил), зокрема порівняно з минулим роком фінансовий ресурс зріс більш ніж у 2,5 раза.

Найвищий показник фінансування Основних сил оборони (ОСО) (108,6 млн грн) за останні роки дозволив відновити виконання практичних заходів з підготовки цієї функціональної структури (таблиця 3.1).

Розподіл фінансування за складовими підготовки Збройних Сил наведено у таблиці 3.2.

Таким чином, за підсумками 2012 р. частина гарантованого фінансування підготовки Збройних Сил за загальним фондом становила 94,8 %. У результаті середні показники виконання планів та програм бойової підготовки у військах (силах) доведено до 92,5 %.

Таблиця 3.1. Фінансування підготовки Збройних Сил, млн грн

2008			2009			2010			2011			2012		
план	**факт**	**%**	**план**	**факт**	**%**	**план**	**факт**	**%**	**план**	**факт**	**%**	**план**	**факт**	**%**
Об'єднані сили швидкого реагування														
316,1	211,1	*66,8*	252,9	40,2	*15,9*	312,4	76,4	*24,5*	188,7	156,0	*82,7*	383,2	369,4	*96,4*
Основні сили оборони														
124,5	94,5	*75,9*	59,9	4,9	*8,2*	82,1	20,0	*24,4*	33,6	21,5	*63,9*	163,9	108,6	*66,3*

Таблиця 3.2. Фінансування складових підготовки Збройних Сил, *млн грн*

Складові підготовки	Призначено на рік			Виділено			% від плану
	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом	
Оперативна підготовка	3,0	–	3,0	3,0	–	3,0	100,0
Бойова підготовка	497,9	42,3	540,2	446,2	24,9	471,1	87,2
Фізична підготовка	3,9	–	3,9	3,9	–	3,9	100,0
УСЬОГО	**504,8**	**42,3**	**547,1**	**453,1**	**24,9**	**478,0**	**87,4**

1 Наказ Міністра оборони України від 25 жовтня 2012 р.
2 Наказ начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України від 22 жовтня 2012 р.

ПІДСУМКИ ВИКОНАННЯ ПЛАНІВ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬК (СИЛ)

Головні зусилля підготовки Збройних Сил були зосереджені на пошуку, дослідженні та практичній апробації нових форм і способів ведення воєнних (бойових) дій, послідовному злагодженні батальйонних (ротних) тактичних груп та удосконаленні бойового (польового, повітряного та морського) вишколу військ (сил).

Інтенсивність бойової підготовки зросла в 2,5 раза, зокрема кількість льотно-тактичних навчань ескадрилій збільшено в 2 рази, ротних тактичних навчань – в 2,7 раза (таблиця 3.3). Розгорнуто повномасштабну підготовку усіх родів авіації Збройних Сил. У результаті перевищено минулорічні показники середнього нальоту на екіпаж майже у 2,5 раза.

Таблиця 3.3. Динаміка основних показників бойової підготовки Об'єднаних сил швидкого реагування

Показники бойової підготовки	2010	2011	2012
Заходи з підготовки військ (сил):	20	26	65
бригадні (полкові) тактичні навчання	–	–	2[3]
батальйонні тактичні навчання	6	4	5
ротні тактичні навчання	13	20	54
льотно-тактичні навчання	1	2	4
Середня наплавність кораблів (катерів), *діб*	21,8	22,3	15,1

На єдиному оперативно-стратегічному фоні проведено 103 заходи з підготовки органів військового управління, що дало змогу:

- перевірити на практиці основні напрями реформування і розвитку Збройних Сил, форми та способи їх застосування, а також організацію роботи системи управління військами (силами);
- поліпшити підготовку оперативного складу органів військового управління та підвищити рівень їх злагодженості в перспективних організаційно-штатних структурах;
- удосконалити взаємодію з іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами під час виконання заходів в умовах правових режимів надзвичайного та воєнного стану.

Війська (сили) підвищили навчально-бойові спроможності завдяки участі у таких заходах міжвидової підготовки:

- показових інструкторсько-методичних заняттях з міжвидової підготовки із залученням до практичних дій авіації;
- авіаційному забезпеченні ротних та батальйонних тактичних навчань з бойовою стрільбою підрозділів Сухопутних військ та Військово-Морських Сил;
- діях корабельних бойових обслуг по повітряних цілях;
- авіаційному забезпеченні бойових дій військ (сил) на військових полігонах "Сторожинецький", "Житомирський", "Ангарський", "Новомосковський", "Рівненський", "Широколанівський", у результаті яких було виконано близько 90 літако-вильотів із загальним нальотом 140 год.

Загалом *у Збройних Силах* було проведено 2 полкових навчання, 6 батальйонних, 68 ротних тактичних навчань, 168 стрільб взводів, понад 550 стрільб відділень, понад 33 тис. стрибків з парашутом. Авіаційними підрозділами виконано понад 400 практичних стрільб по наземних цілях, більше 430 бомбометань, 16 пусків керованих ракет. Кораблями і катерами виконано понад 90 артилерійських стрільб, 11 протичовнових бомбових вправ, 12 тральних бойових вправ (Додаток 4).

Плани та програми підготовки військ (сил) виконано: у Сухопутних військах – на 77,9 %, у Повітряних Силах – на 89,8 %, у Військово-Морських Силах – на 109,9 %.

У Сухопутних військах у повному обсязі виконано заплановані тактичні навчання з батальйонами (4) і ротами (49), бойові стрільби взводів (141) і відділень (474), плани і програми зі стрільби зі стрілецької зброї. Перевиконано план стрибків з парашутом. Показники середнього нальоту екіпажів армійської авіації зросли в 2,5 раза. Порівняно з 2011 р. кількість практичних стрільб підрозділів армійської авіації по наземних цілях зросла на 36,4 %.

[3] У 2012 р. проведено два тактичних навчання з полками родів військ, які не включені до обліку в Додатку 4.

Водночас залишилися на рівні минулорічних показники виконання планів підготовки водіїв та механіків-водіїв.

У Повітряних Силах відновлено проведення льотно-тактичних навчань ескадрилій (2), майже у 8 разів підвищено інтенсивність практичних бомбометань та стрільб по наземних цілях. Порівняно з 2011 р. середній наліт на один авіаційний екіпаж збільшився в ОСШР у 3 рази, а в ОСО – майже у 3,5 раза.

Поряд із цим майже на 50 % зменшилася інтенсивність практичних пусків керованих авіаційних ракет.

У Військово-Морських Силах перевиконано плани досягнення визначеної наплавності кораблів і катерів (в ОСШР – на 51 %, в ОСО – на 83 %), на 50 % збільшено виконання тральних бойових вправ. Порівняно з 2011 р. середній наліт на екіпаж морської авіації збільшився в ОСШР в 1,6 раза, а в ОСО – майже у 3,2 раза.

Водночас істотно зменшилися показники виконання стрільб корабельних зенітних ракетних комплексів.

Комплекс дослідницьких, експериментальних командно-штабних навчань з органами військового управління та військами (силами) "Перспектива – 2012"

На завершальному етапі підготовки Збройних Сил у 2012 р. проведено комплекс дослідницьких, експериментальних командно-штабних навчань з органами військового управління та військами (силами) "Перспектива – 2012" (комплекс навчань "Перспектива – 2012").

До комплексу навчань "Перспектива – 2012" залучалися органи військового управління всіх рівнів від Генерального штабу до бригад (полків) включно та визначений комплект військ (сил) для практичних дій. До відпрацювання питань взаємодії були залучені представники центральних та регіональних органів управління інших військових формувань та правоохоронних органів.

Загалом навчання проводилися на 7 полігонах Збройних Сил[4] із залученням 4,5 тис. військовослужбовців. Проведено 6 батальйонних, 3 ротних тактичних навчання, 1 льотно-тактичне навчання, 2 тактичних навчання з підрозділами протиповітряної оборони Сухопутних військ та зенітних ракетних військ Повітряних Сил, а також 3 тактико-спеціальних навчання з частинами забезпечення. З авіаційними екіпажами Повітряних Сил відпрацьовано 120 льотно-тактичних вправ (схема 3.1).

Для відтворення реальних умов взаємного ураження у сучасному бою було використано систему імітації вогневого ураження та контролю "МАЙЛС" (MILES[5]). Досягнуті результати показали високу ефективність цієї форми тактичної підготовки підрозділів.

За результатами комплексу дослідницьких, експериментальних командно-штабних навчань з органами військового управління та військами (силами) "Перспектива – 2012" підтверджено напрями реформування та розвитку Збройних Сил, дієвість перспективної системи управління, доцільність впровадження нових форм і способів застосування військ (сил), а також військових стандартів підготовки військ (сил) як основи подальшого нарощування оперативних (бойових) спроможностей Збройних Сил.

---

4 Заходи бойової підготовки проводилися на "Житомирському", "Сторожинецькому", "Болградському", "Новомосковському" полігонах та Ужгородській ділянці полігону Сухопутних військ, "Ангарському" береговому полігоні Військово-Морських Сил, випробувальному полігоні Повітряних Сил "Чауда".

5 Система MILES (Multiple Integrated Laser Engagement System) призначена для імітації умов реального загальновійськового бою в тактичній підготовці особового складу і дозволяє симулювати пряме вогневе ураження, в тому числі під час дії на військовій техніці.

Схема 3.1. Комплекс дослідницьких, експериментальних командно-штабних навчань з органами військового управління та військами (силами) “Перспектива – 2012”

СИЛИ ТА ЗАСОБИ ВІД СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК, ПОВІТРЯНИХ І ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ, ЗАЛУЧЕНІ ДО НАВЧАНЬ

військовослужбовців – 4 500	танків та бойових броньованих машин – 218
літаків – 32	артилерійських систем – 77
вертольотів – 19	кораблів і катерів – 9
засобів ППО – 168	спеціальної техніки – 527

ЗАВДАННЯ, ЩО ВИКОНАНІ (ВІДПРАЦЬОВАНІ):

Комплекс льотно-тактичних вправ з бойовим застосуванням авіації під час льотно-методичного збору екіпажів винищувальної авіації			Тактико-спеціальне навчання спеціальних підрозділів
Тактичні навчання з бойовою стрільбою по повітряних цілях зенітних ракетних комплексів “Бук М1”, “Оса АКМ”, “Тунгуска”			Тактичні навчання з бойовою стрільбою з практичним десантуванням аеромобільних підрозділів Сухопутних військ
Тактичні навчання з бойовою стрільбою механізованих, танкових та аеромобільних підрозділів Сухопутних військ			Тактико-спеціальне навчання з практичними пусками дистанційно-керованих літальних апаратів підрозділів ДКЛА
Комплексне тренування зв’язку			Тактико-спеціальне навчання з частинами забезпечення

МІЖНАРОДНІ НАВЧАННЯ В ЗАГАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬК (СИЛ)

Виходячи з необхідності постійного підтримання на належному рівні обороноздатності держави, боєготовності Збройних Сил до виконання покладених на них завдань, у 2012 р. було заплановано участь підрозділів військ (сил) у 15 багатонаціональних навчаннях (6 – на території України, 9 – поза межами України)[6].

Підрозділи Збройних Сил взяли участь у 11 великих міжнародних військових навчаннях: на території України[7] проведено 4 військових навчання, поза межами України – 7 (схема 3.2).

Таблиця 3.4. Динаміка участі підрозділів ЗС України у міжнародних військових навчаннях у 2010-2012 рр.

	2010	2011	2012
Загальна кількість військовослужбовців, *осіб*	2761	4191	2340
Кількість військової техніки, *одиниць*	191	72	23

Загальна чисельність українських військовослужбовців, залучених до участі в навчаннях, зменшилася майже вдвічі (таблиця 3.4).

У рамках Програми перевірки та зворотного зв'язку Концепції оперативних можливостей (КОМ) успішно проведено п'ять заходів з оцінювання НАТО і самооцінювання підрозділів Збройних Сил (таблиця 3.5).

Таблиця 3.5. Результати самооцінок та оцінок НАТО підрозділів Збройних Сил у 2010-2012 рр.

	2010	2011	2012
Загальна кількість оцінок	3	5	5
Кількість позитивних оцінок	3	5	5

За рік підготовлено 16 фахівців з питань КОМ: 7 фахівців з оцінювання першого рівня, 5 фахівців з оцінювання другого рівня а також 4 фахівці з використання програмного забезпечення КОМ. Трьох представників Збройних Сил було залучено як інструкторів до участі в міжнародних курсах підготовки фахівців з оцінювання першого рівня.

Протягом року 5 військових підрозділів Збройних Сил успішно виконали заходи з оцінювання рівня сумісності (таблиця 3.6).

Таблиця 3.6. Результати самооцінок та оцінок НАТО підрозділів Збройних Сил у 2012 р.

Сили та засоби	Результати оцінки			
	самооцінка		оцінка НАТО	
	1-го рівня	2-го рівня	1-го рівня	2-го рівня
Великий десантний корабель "Костянтин Ольшанський" Військово-Морських Сил	–	"Боєготовий"	–	–
Фрегат "Гетьман Сагайдачний" Військово-Морських Сил	–	"Боєготовий"	–	–
Рота морської піхоти Військово-Морських Сил	–	–	–	оцінена позитивно
Група боротьби з підводними диверсійними силами Військово-Морських Сил	–	–	оцінена позитивно	–
Аеромобільна рота Сухопутних військ	–	–	оцінена позитивно	–

На кінець 2012 р. підготовлено сім підрозділів[8], які пройшли оцінювання відповідних рівнів у рамках КОМ та вважаються спроможними брати участь у військових навчаннях і операціях під проводом НАТО, а також залучатися до складу багатонаціональних військових формувань високої готовності.

Участь у багатонаціональних військових навчаннях дала можливість військам (силам) посилити тактико-бойовий потенціал підрозділів під час спільних дій, удосконалити бойову майстерність особового складу, підтримати партнерські відносини Збройних Сил зі збройними силами інших країн, удосконалити військову інфраструктуру полігонів і навчальних центрів.

У 2012 р. вдалося переломити ситуацію з підготовкою Збройних Сил. Реалізація спланованих заходів дозволила забезпечити вишкіл військ (сил), підтримати належний рівень злагодженості підрозділів та органів військового управління.

6 Указ Президента України "Про затвердження Плану проведення в рамках військового співробітництва багатонаціональних навчань на території України за участю підрозділів Збройних Сил України та їх участі у багатонаціональних навчаннях поза межами України у 2012 році" № 167/2012 від 1 березня 2012 р.

7 Закон України "Про схвалення рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України у 2012 році для участі у багатонаціональних військових навчаннях" № 10488 від 18 травня 2012 р.

8 Сухопутні війська: інженерно-саперна рота, рота радіаційного, хімічного і біологічного захисту. Військово-Повітряні Сили: транспортний літак Іл-76МД. Військово-Морські Сили: рота морської піхоти, ВДК "Костянтин Ольшанський", корвет "Тернопіль", фрегат "Гетьман Сагайдачний".

Схема 3.2. Великі багатонаціональні військові навчання за участю Збройних Сил України у 2012 р.

А. На території України або поблизу її кордонів

"Rapid Trident-2012"
Українсько-американське командно-штабне навчання із залученням військ
Залучені:
880 військовослужбовців, 1 вертоліт
Основні завдання:
удосконалення тактичної взаємодії під час виконання бойових завдань у складі механізованих підрозділів

"Фарватер миру-2012"
Двостороннє українсько-російське навчання військово-морських сил
Залучені:
250 військовослужбовців, 5 кораблів і суден, 1 підводний човен, 3 літаки та вертольоти
Основні завдання:
поліпшення взаємодії та удосконалення способів спільного виконання завдань щодо пошуково-рятувального забезпечення під час проведення гуманітарної операції

"Слов'янська співдружність-2012"
Українсько-білорусько-російське тактичне навчання
Залучені:
140 військовослужбовців
Основні завдання:
удосконалення тактичної взаємодії під час виконання бойових завдань механізованими підрозділами

"Sea Breeze-2012"
Українсько-американське командно-штабне навчання військово-морських сил
Залучені:
800 військовослужбовців зі штатним озброєнням, 6 надводних кораблів, 3 літаки та вертольоти
Основні завдання:
узгодження багатонаціонального штабу під час спільних дій в антипіратських (антитерористичних) операціях

Б. Поза межами України

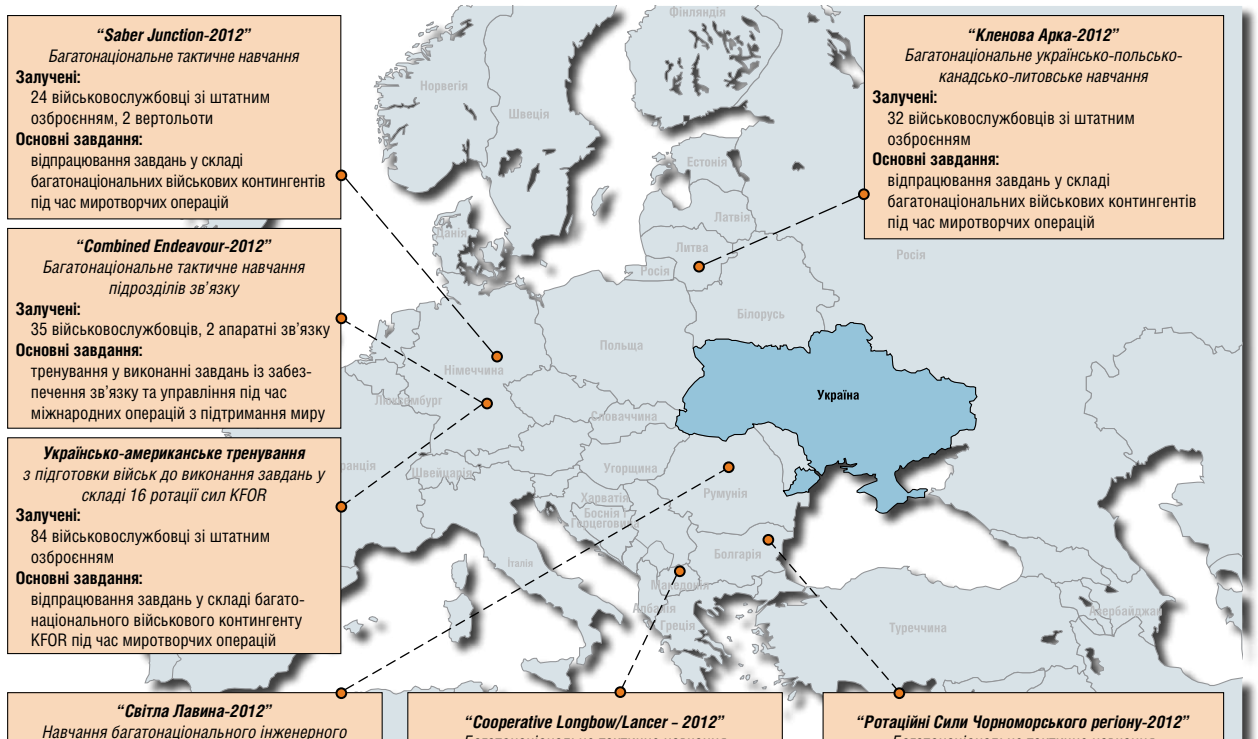

"Saber Junction-2012"
Багатонаціональне тактичне навчання
Залучені:
24 військовослужбовці зі штатним озброєнням, 2 вертольоти
Основні завдання:
відпрацювання завдань у складі багатонаціональних військових контингентів під час миротворчих операцій

"Кленова Арка-2012"
Багатонаціональне українсько-польсько-канадсько-литовське навчання
Залучені:
32 військовослужбовців зі штатним озброєнням
Основні завдання:
відпрацювання завдань у складі багатонаціональних військових контингентів під час миротворчих операцій

"Combined Endeavour-2012"
Багатонаціональне тактичне навчання підрозділів зв'язку
Залучені:
35 військовослужбовців, 2 апаратні зв'язку
Основні завдання:
тренування у виконанні завдань із забезпечення зв'язку та управління під час міжнародних операцій з підтримання миру

Українсько-американське тренування
з підготовки військ до виконання завдань у складі 16 ротації сил KFOR
Залучені:
84 військовослужбовці зі штатним озброєнням
Основні завдання:
відпрацювання завдань у складі багатонаціонального військового контингенту KFOR під час миротворчих операцій

"Світла Лавина-2012"
Навчання багатонаціонального інженерного батальйону "Тиса"
Залучені:
12 військовослужбовців
Основні завдання:
підвищення рівня сумісності та поліпшення взаємодії між національними складовими інженерного батальйону "Тиса"

"Cooperative Longbow/Lancer – 2012"
Багатонаціональне тактичне навчання
Залучені:
33 військовослужбовці зі штатним озброєнням
Основні завдання:
відпрацювання завдань у складі багатонаціональних військових контингентів під час миротворчих операцій

"Ротаційні Сили Чорноморського регіону-2012"
Багатонаціональне тактичне навчання
Залучені:
50 військовослужбовців
Основні завдання:
удосконалення тактичної взаємодії під час виконання бойових завдань механізованими підрозділами

РОЗДІЛ 4

ПРОФЕСІЙНІ ЗБРОЙНІ СИЛИ: ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ

ПІДСУМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАД КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ

ПРОФЕСІЙНІ ЗБРОЙНІ СИЛИ: ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ

Збереження та посилення кадрового потенціалу Збройних Сил, створення підґрунтя для поступового переходу до комплектування військ (сил) військовослужбовцями за контрактом є важливою складовою діяльності органів військового управління під час створення професійної армії.

ПІДСУМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАД КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ

Протягом року діяльність Міністерства оборони та Генерального штабу була спрямована на реалізацію заходів, спрямованих на забезпечення комплектування військовослужбовцями військової служби за контрактом, створення професійного сержантського і старшинського складу, вдосконалення окремих елементів системи управління кадровим забезпеченням.

Удосконалення системи кадрового забезпечення

За результатами функціонального обстеження кадрових органів Міністерства оборони, Генерального штабу та військ (сил) були напрацьовані та реалізовані заходи з підвищення ефективності системи управління кадровим забезпеченням, а саме:

- удосконалено алгоритм прийняття кадрових рішень, який врахував специфіку посад стратегічної, оперативної та тактичної ланок Збройних Сил, нову систему підготовки військ (сил);
- скорочено територіальні центри комплектування Збройних Сил військовослужбовцями за контрактом;
- оптимізовано структуру кадрових центрів Повітряних Сил та Військово-Морських Сил.

У результаті було зменшено чисельність кадрових органів майже на 670 посад, а видатки на їх утримання – на 41 млн грн.

Удосконалено організаційно-правові засади проходження військової служби у Збройних Силах[1], якими передбачено:

- надання можливості укладати з офіцерами, які мають право на пенсію, контракт строком від 2 до 10 років;
- удосконалення порядку проходження військової служби (навчання) курсантами вищих військових навчальних закладів з питань підписання контракту, присвоєння військових звань тощо;
- розширення прав та повноважень командирів полків, бригад щодо прийняття кадрових рішень стосовно осіб рядового, сержантського і старшинського складу за всіма підставами (укладення контрактів, призначення на посади, продовження військової служби понад граничний вік);
- спрощення порядку призначення і переміщення осіб рядового і сержантського складу, зокрема їх може бути переміщено на вищу посаду у разі

[1] Указ Президента України "Про внесення змін до Указу Президента України від 10 грудня 2008 року №1153" № 613/2012 від 26 жовтня 2012 р.

перебування у резерві та вислуги встановлених строків перебування на попередній посаді.

У рамках виконання заходів реформування Збройних Сил оптимізовано перелік штатних посад офіцерів:

- переглянуто вимоги до рівнів військової освіти офіцерського складу, що дозволило зменшити на 37 % кількість посад, що потребують оперативно-стратегічного рівня підготовки, та на 23 % – оперативно-тактичного рівня;
- уточнено військово-облікові спеціальності, за якими в запасі може бути присвоєно первинне військове звання молодшого лейтенанта запасу;
- розширено перелік посад офіцерського складу, на які можуть призначатися військовослужбовці жіночої статі.

У результаті вжитих заходів створено додаткові умови для комплектування Збройних Сил висококваліфікованими офіцерськими кадрами, військовослужбовцями рядового, сержантського та старшинського складу військової служби за контрактом.

Комплектування військовослужбовцями за контрактом

У вересні 2012 р. запроваджено трирівневу систему комплектування військовослужбовцями за контрактом (районний військовий комісаріат – обласний військовий комісаріат – військова частина) із чітким розмежуванням функцій і повноважень з питань організації роботи із залучення громадян для проходження військової служби за контрактом. У результаті в системі комплектування військовослужбовцями за контрактом зникли проміжні ланцюги та дублювання функцій під час відбору громадян України на військову службу за контрактом.

Схема 4.1. Динаміка змін укомплектованості військовослужбовців за контрактом у Збройних Силах у 2010-2012 рр.
на кінець року, %

Наполегливою роботою органів військового управління протягом року зменшено плинність кадрів, а саме осіб рядового, сержантського (старшинського) складу військової служби за контрактом. Порівняно з 2011 р. кількість звільнених військовослужбовців зазначеної категорії зменшилася на більш ніж 1,5 тис. осіб.

Значною мірою на це вплинуло підвищення удвічі грошового забезпечення окремим категоріям військовослужбовців: військовим морякам, військовослужбовцям високомобільних десантних військ і спеціального призначення та інженерно-технічному складу Повітряних Сил (дивіться 5 розділ).

Завдяки цій роботі загальна укомплектованість Збройних Сил зазначеною категорією військовослужбовців з початку 2012 р. збільшилася та становить 51 % (схема 4.1).

Збереження кадрового потенціалу

Завдяки кадровому супроводженню організаційних заходів у Збройних Силах продовжувалося комплектування військовослужбовцями військових частин перспективного складу військ (сил). Виключно до цих військових частин направлялися і випускники вищих військових навчальних закладів. Загалом розміщено 535 офіцерів.

Схема 4.2. Укомплектованість офіцерським складом Збройних Сил протягом 2010–2012 рр.
на кінець року, %

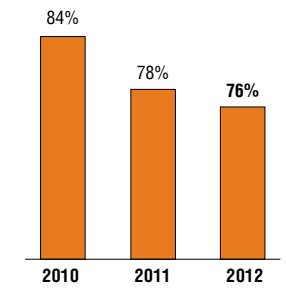

Схема 4.3. Укомплектованість сержантським і старшинським складом Збройних Сил протягом 2010–2012 рр.
на кінець року, %

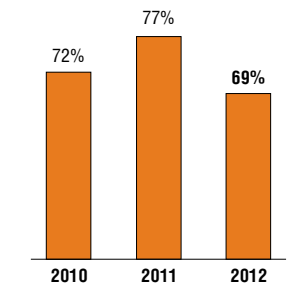

Разом з тим через незабезпечення виконання задекларованих умов проходження військової служби і призупинення соціальних гарантій для військовослужбовців і членів їх сімей, в першу чергу, внаслідок обмеженого ресурсного забезпечення, укомплектованість офіцерським складом продовжує зменшуватися (схема 4.2).

Також з цих причин не вдалося утримати позитивну динаміку збільшення укомплектованості професійного сержантського та старшинського складу – щорічно від 4 тис. до 7 тис. осіб зазначеної категорії звільняються з військової служби (схема 4.3).

Підготовка рядового та сержантського складу Збройних Сил

У 2012 р. продовжено оптимізацію мережі навчальних військових частин (центрів), удосконалення їх організаційно-штатних структур та навчально-виховного процесу. Розформовано два військових коледжі сержантського складу[2] та чотири навчальних центри[3], а підготовку сержантів і кваліфікованих солдатів перенесено до Військового коледжу сержантського складу та навчального центру Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Схема 4.4. Результати підготовки у 2010-2012 рр. сержантського і старшинського складу Збройних Сил, *осіб*

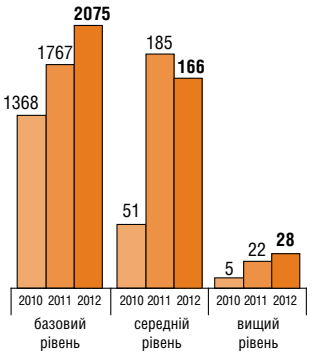

Для забезпечення діяльності навчальних військових частин (центрів, військових коледжів) вжито таких заходів:

- уточнено перелік штатних посад військовослужбовців військової служби за контрактом сержантського (старшинського) складу, що передбачають освітньо-кваліфікаційний рівень "молодший спеціаліст";
- уточнено перелік спеціальностей, за якими потрібно здійснювати підготовку (перепідготовку) осіб рядового, сержантського та старшинського складу військової служби за контрактом;
- удосконалено програми бойової підготовки навчальних підрозділів, що дозволило зменшити терміни підготовки військовослужбовців.

Загалом здійснено підготовку 2269 військовослужбовців сержантського (старшинського) складу військової служби за контрактом, з них: 2075 осіб базового рівня, 166 осіб і 28 осіб середнього та вищого рівня відповідно. Усього за останні три роки підготовлено близько 5,7 тисяч сержантів (схема 4.4).

Впровадження служби у військовому резерві

Протягом року діяльність Міністерства оборони та Генерального штабу була спрямована на реалізацію Концепції служби у військовому резерві Збройних Сил[4]. Зокрема було продовжено нормативне врегулювання проходження громадянами України цієї служби, створення системи управління кар'єрою резервістів та підвищення рівня їх соціального захисту.

Схема 4.5. Результати підготовки резервістів у 2011-2012 рр., *тис. осіб*

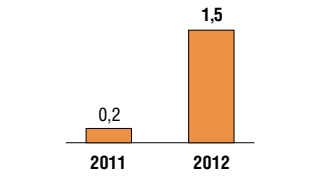

На виконання Концепції розроблена Програма її реалізації[5], а у жовтні 2012 р. Президентом України затверджено Положення про проходження громадянами України служби у військовому резерві Збройних Сил[6].

Загалом у 2012 р. служба у військовому резерві впроваджувалася у 40 органах військового управління та військових частинах, що включені до перспективного складу Збройних Сил.

Значно поліпшено підготовку резервістів на навчальних зборах. Кількість підготовлених громадян для проходження служби у військовому резерві майже у 8 разів перевищує показники 2011 р. (схема 4.5).

Водночас тільки 25% резервістів, залучених на навчальні збори, взяли участь у практичних діях своїх підрозділів безпосередньо на полігонах та під час тактичних навчань.

На кінець 2012 р. загальна чисельність резервістів збільшилась на 15 %. У результаті співвідношення чисельності резервістів до загальної чисельності Збройних Сил становить 1,5 %. Разом з тим це значно менше порівняно з показниками армій інших держав (схема 4.6).

2 Військові коледжі сержантського складу Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" та Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

3 Навчальний центр інженерних військ (м. Кам'янець-Подільський), Навчальні центри РХБ захисту, військової служби правопорядку та пожежної безпеки (м. Харків).

4 Наказ Міністра оборони України "Про затвердження Концепції служби у військовому резерві Збройних Сил України" № 774 від 16 грудня 2011 р.

5 Наказ Міністра оборони України "Про затвердження Програми реалізації Концепції служби у військовому резерві Збройних Сил України" № 560 від 22 серпня 2012 р.

6 Указ Президента України "Про Положення про проходження громадянами України служби у військовому резерві Збройних Сил України" № 618/2012 від 29 жовтня 2012 р.

Схема 4.6. Співвідношення чисельності резервістів до загальної чисельності армій провідних країн світу та суміжних держав, %

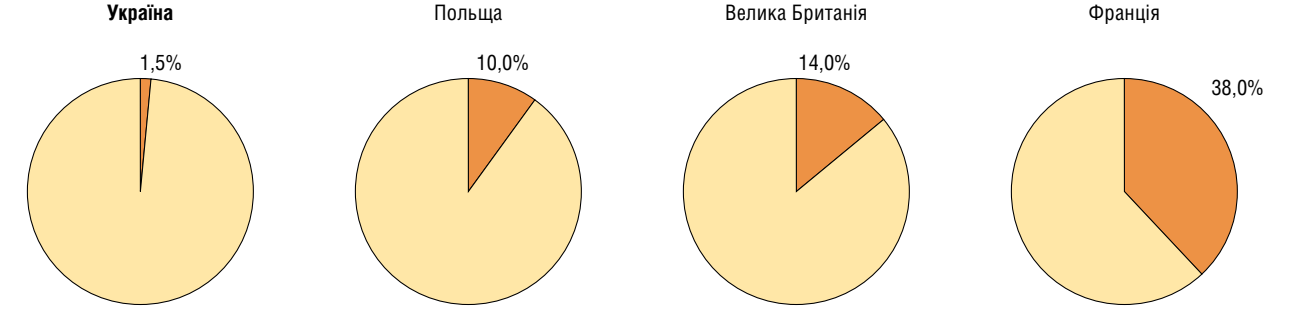

Загальна тенденція комплектування резервістами військ (сил) протягом останніх років вказує на перспективність цієї роботи для Збройних Сил.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Для реалізації середньострокових цілей вдосконалення системи військової освіти та підготовки професійних кадрів у 2012 р. тривала оптимізація мережі вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, їх організаційно-штатних структур і чисельності особового складу. Зокрема факультет військової підготовки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка було реорганізовано в кафедру військової підготовки зазначеного університету. Курсанти, які там навчалися, продовжують навчання в Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного[7].

Протягом 2012 р., з метою підвищення ефективності функціонування системи багаторівневої підготовки фахівців змінювалися організаційно-правові засади військової освіти, а саме:

- у військових інститутах, які входять до складу вищих навчальних закладів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту, запроваджено схему підготовки "студент-курсант";
- затверджено переліки[8] спеціальностей та спеціалізацій військових фахівців за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста і магістра, які були приведені до галузевих стандартів вищої освіти;
- затверджено Інструкцію[9] з організації проведення державної атестації, метою якої є визначення фактичної якості підготовки випускника;
- організовано підготовку військових фахівців оперативно-тактичного рівня за спеціалізацією "Кадровий менеджмент у військах (силах)" на базі Національного університету оборони та фахівців тактичного рівня для органів виховної та соціально-психологічної роботи у видових вищих військових навчальних закладах.

Удосконалення системи воєнно-наукових досліджень

Головним принципом оптимізації структури та чисельності науково-дослідних установ Збройних Сил у 2012 р. було підвищення результативності наукових досліджень в інтересах оборони держави.

7 Постанова Кабінету Міністрів України "Про заходи щодо подальшої оптимізації мережі вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів" № 1020 від 7 листопада 2012 р.

8 Наказ Міністра оборони України "Про затвердження переліків спеціальностей та спеціалізацій, за якими здійснюється підготовка військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями" № 408 від 19 червня 2012 р.

9 Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України "Про затвердження Інструкції з організації проведення державної атестації випускників вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів" № 675/1110 від 17 жовтня 2012 р.

З цією метою протягом року утворено[10]:

- навчально-науковий комплекс на базі Національного університету оборони, Української військово-медичної академії та Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил;
- науково-випробувальний комплекс на базі Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки, Державного науково-дослідного інституту авіації, Державного науково-випробувального центру Збройних Сил, Науково-дослідного центру Збройних Сил "Державний океанаріум".

Діяльність новоутворених навчально-наукових (випробувальних) об'єднань врегульовано відповідними положеннями[11].

Для підвищення ефективності воєнної науки та її реальної інтеграції до загальнодержавної системи наукових досліджень усі науково-дослідні установи Збройних Сил пройшли державну атестацію[12] та отримали високі класифікаційні і рейтингові оцінки.

Мережа науково-дослідних установ Збройних Сил наведена на схемі 4.7.

Схема 4.7. Науково-дослідні установи Збройних Сил та їх основні завдання, *на кінець року*

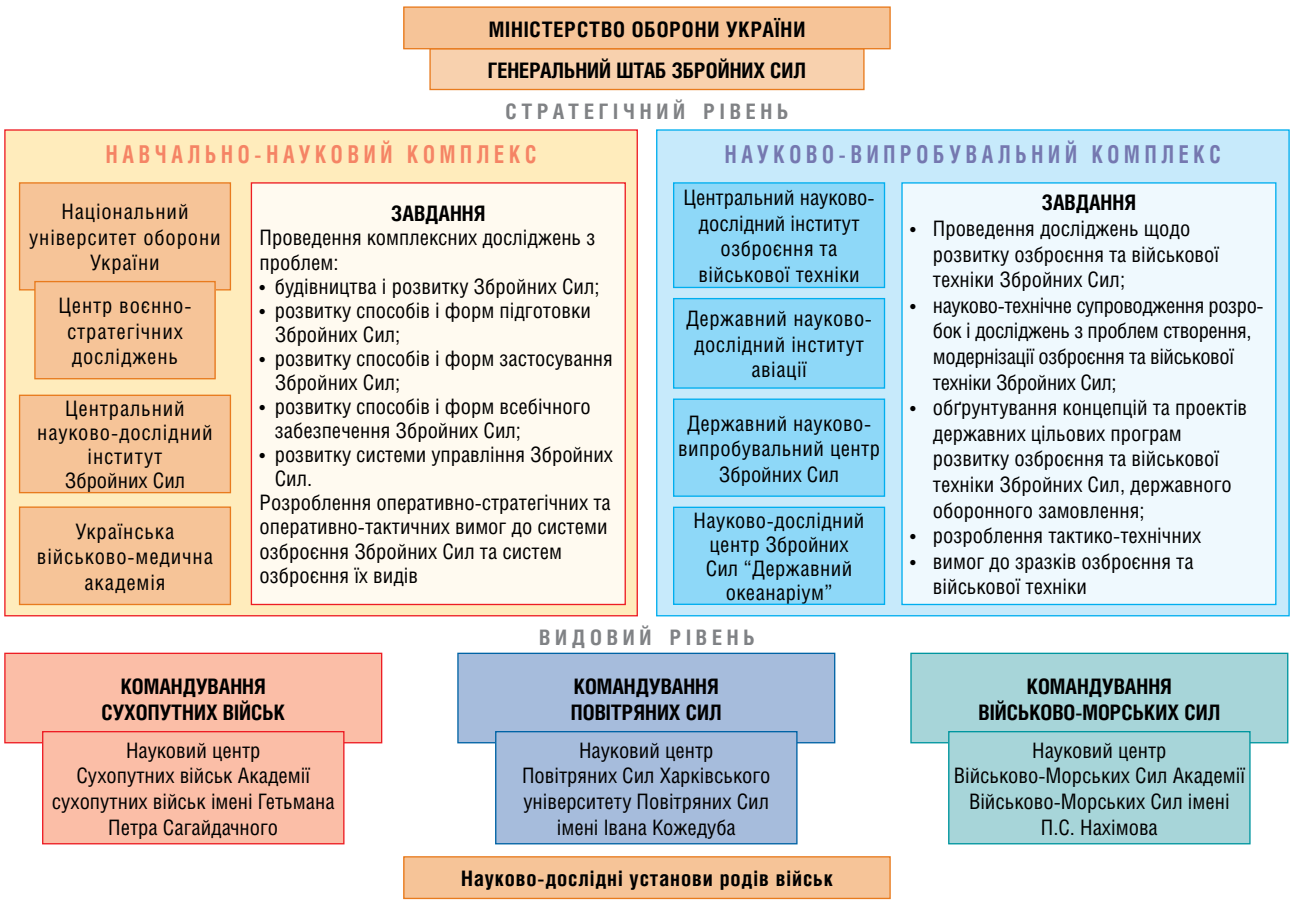

10 Наказ Міністра оборони України "Про утворення навчально-наукового комплексу та науково-випробувального комплексу" № 511 від 2 серпня 2012 р.

11 Накази Міністра оборони України "Про затвердження Положення про навчально-випробувальний комплекс" № 669 від 16 жовтня 2012 р., "Про затвердження Положення про навчально-науковий комплекс" № 808 від 28 листопада 2012 р.

12 Указ Президента України «Про Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава"» № 187/2012 від 12 березня 2012 р.

Курсова підготовка (перепідготовка та підвищення кваліфікації)

Мережа курсової підготовки (перепідготовки та підвищення кваліфікації) Збройних Сил включає близько 180 курсів з терміном навчання від одного тижня до чотирьох місяців (врізка 4.1). У 2012 р. забезпечено підвищення кваліфікації близько 3,4 тис. офіцерів та державних службовців. Усього протягом останніх трьох років пройшли курсову підготовку більше 7,6 тис. офіцерів та 269 державних службовців (схема 4.8).

Врізка 4.1. Курсова підготовка (підвищення кваліфікації

Курсова підготовка – це підтримання професійного рівня військовослужбовців та державних службовців, підвищення їх кваліфікації, яка здійснюється на базі вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів України не рідше одного разу на 5 років, а для фахівців, уперше призначених на посади державних службовців за новою спеціальністю, не пов'язаною з отриманою ними освітою, – протягом першого року їх перебування на посаді.

Відбір та направлення для навчання на курсах підвищення кваліфікації військовослужбовців та державних службовців здійснюється з числа осіб, яких призначено або зараховано до кадрового резерву для призначення на вищі посади та таких, які потребують підвищення професійного рівня у ході виконання функціональних обов'язків за посадою.

Невід'ємною частиною курсової підготовки є мовна підготовка, яка функціонує за єдиним замислом[13]. Загалом вивчення англійської, німецької та французької мов відбувалося на інтенсивних мовних курсах у 9 вищих військових навчальних закладах на основі мовного стандарту НАТО STANAG 6001. Кількість навчальних місць та наборів слухачів дозволяє проводити підготовку 1500 осіб щороку.

У 2012 р. за сприяння Офісу зв'язку НАТО в Україні у рамках Програми професійного розвитку пройшли підготовку близько 600 українських посадовців за 42 професійними напрямами: 10 осіб – у двох довготермінових курсах та інтернатурах за кордоном, 8 осіб – у 4 короткострокових семінарах, інтернатурах та експертних візитах, 55 осіб – у 4 довготермінових курсах з вивчення англійської мови, більше 450 осіб отримали в Україні цільову підготовку на 25 спеціалізованих курсах, семінарах та лекціях.

Схема 4.8. Результати курсової підготовки офіцерського складу та державних службовців у 2010–2012 рр., *осіб*

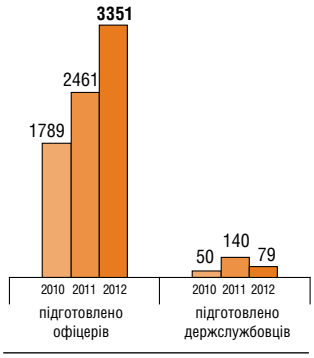

Також у рамках цієї Програми продовжувалися безперервні навчальні семінари із сертифікації викладачів англійської мови ICELT[14] та семінари для інструкторів у рамках Угоди зі стандартизації. Водночас було надано підтримку в модернізації мовної лабораторії Національного університету оборони.

Проведені у 2012 р. заходи дозволили зберегти кадровий потенціал Збройних Сил, зменшити плинність кадрів військовослужбовців усіх категорій та забезпечити ефективне використання і просування по службі найбільш підготовлених військовослужбовців. Цим були створені передумови для досягнення якісно нового рівня Збройних Сил, підвищення мотивації до військової служби.

Система військової освіти та науки забезпечила потреби Збройних Сил у військових фахівцях за всіма рівнями військової освіти та необхідним переліком спеціальностей підготовки, потреба у яких була визначена Генеральним штабом.

13 Наказ Міністра оборони України "Про напрями та завдання щодо удосконалення мовної підготовки у Збройних Силах України у 2012-2014 рр." № 767 від 16 листопада 2012 р.

14 Міжнародний курс підвищення кваліфікації викладачів ICELT (In-service Certificate of English Language Teaching) Cambridge ESOL

РОЗДІЛ 5

РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ, КУЛЬТУРНО-ВИХОВНА І ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ З ІНСТИТУТАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

СОЦІАЛЬНА ТА ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ І ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ

Результативність реалізації завдань реформування і розвитку Збройних Сил досягається через забезпечення соціально-правових гарантій військовослужбовців, членів їх сімей, працівників Збройних Сил, створення умов для розвитку культури і духовності у військах (силах), військово-патріотичного виховання, організації співпраці органів військового управління з інститутами громадянського суспільства.

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ, КУЛЬТУРНО-ВИХОВНА І ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА

Військово-патріотичне виховання військовослужбовців здійснювалося у взаємозв'язку з оновленою політикою у воєнній сфері, у сфері оборони та військового будівництва. Цілеспрямований виховний вплив проводився завдяки запровадженню загальнонаціональних орієнтирів, що здатні консолідувати військовослужбовців і духовно зміцнити Збройні Сили.

Виконання основних заходів Року командира – лідера

Головні зусилля Міністерства оборони та Генерального штабу були зосередженні на виконанні завдань з формування в офіцерського та сержантського (старшинського) складу лідерських якостей.

Протягом року вжито таких заходів:

- проведено навчально-методичні збори з командирами різних ланок;
- проведено навчання та здійснено обмін досвідом з практики організації роботи з формування лідерських якостей командирів (начальників) та здорового морально-психологічного клімату у військових колективах;

- поширено передовий досвід роботи командирів з питань формування лідерських якостей. Підготовлено низку публікацій у друкованих засобах Міністерства оборони;
- удосконалено систему мотивації та стимулювання військової майстерності, у т. ч. через запровадження конкурсів (змагань) на кращий підрозділ Збройних Сил[1]. Зокрема на базі 169-го навчального центру Сухопутних військ проведено конкурси на кращий танковий взвод та артилерійський підрозділ, а у 240 центрі підготовки – на кращу розвідувальну групу.

Результатом цієї роботи стало підвищення рівня військово-професійних, педагогічних, правових та соціально-психологічних знань і навичок командирів (начальників) усіх рівнів.

[1] Наказ Міністра оборони України "Про затвердження Положення про організацію підготовки та проведення конкурсу (змагання) на кращий підрозділ Збройних Сил України" № 523 від 8 серпня 2012 р.

Підсумки культурно-виховної, просвітницької роботи та військово-патріотичного виховання

З метою утвердження в особового складу Збройних Сил і молоді патріотизму, духовності, моральності, формування національної гідності, психологічних і військово-професійних якостей, необхідних для виконання завдань за призначенням у 2012 р., розроблено Програму військово-патріотичного виховання у Збройних Силах на 2012–2017 рр.[2].

Врізка 5.1. Основні завдання Програми військово-патріотичного виховання на 2012–2017 рр.

- формування в особового складу та молоді відданості Українському народові, готовності до оборони України, забезпечення захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності;
- виховання в особового складу дисциплінованості, сумлінності та чесності під час виконання військового обов'язку, свідомого підпорядкування наказам (розпорядженням) командирів (начальників), неухильного додержання Конституції України та законів України;
- спрямування високих патріотичних почуттів військовослужбовців строкової служби на обрання ними надалі професії офіцера, сержанта, солдата військової служби за контрактом;
- формування серед майбутніх кандидатів на навчання у вищих військових навчальних закладах (військовослужбовців і цивільної молоді) привабливості військових спеціальностей командного та військово-технічного профілю;
- формування у військовослужбовців і молоді прагнення до фізичного саморозвитку;
- виховання у військовослужбовців гордості за належність до Українського війська, до виду Збройних Сил, військової частини та підрозділу;
- підтримка та всебічне пропагування військових сімейних династій

Врізка 5.2. Призначення будинків офіцерів та клубів військових частин Збройних Сил

Будинок офіцерів Збройних Сил є закладом культури Збройних Сил, який належить до об'єктів гуманітарної та соціальної сфери та здійснює свою діяльність в інтересах інформаційно-пропагандистського і культурологічного забезпечення особового складу військових частин, задоволення духовних (культурних) потреб, організації заходів військово-патріотичного виховання, розвитку воєнно-історичних традицій, дозвілля та відпочинку військовослужбовців, працівників Збройних Сил, ветеранів військової служби, членів їх сімей та мешканців гарнізонів.

Клуби військових частин, установ та військових навчальних закладів Збройних Сил є закладами культури Збройних Сил, які належать до об'єктів культурного призначення та здійснюють свою діяльність щодо інформаційно-пропагандистського і культурологічного забезпечення особового складу, задоволення духовних (культурних) потреб, організації заходів військово-патріотичного виховання, розвитку воєнно-історичних традицій, дозвілля та відпочинку військовослужбовців, працівників Збройних Сил, членів їх сімей.

Основні завдання Програми військово-патріотичного виховання на 2012–2017 рр. наведені на врізці 5.1.

Творчі, фізичні та лідерські якості військовослужбовців реалізовувалися через їх участь у військово-професійних проектах, акціях, творчо-мистецьких фестивалях та конкурсах:

- міжнародному конкурсі військово-професійної майстерності серед військовослужбовців військової служби за контрактом "Воїн співдружності" у м. Москва;
- творчому літературному конкурсі на кращий твір про військову діяльність на премію імені Богдана Хмельницького;
- літературному конкурсі імені Петра Яцика на краще знання української мови.

Протягом року спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту проведено військово-патріотичні спортивні ігри "Зірниця" та "Джура".

У рамках пілотного військово-патріотичного проекту "Школа виживання" відбулися військово-патріотичні збори молоді. Учасниками зазначених заходів стали тисячі учнів 9–11 класів загальноосвітніх шкіл та студентської молоді усіх областей України, які отримали перші практичні знання про військову службу.

У 2012 р. було впорядковано діяльність будинків офіцерів[3] та клубів[4] військових частин, установ (врізка 5.2).

На кінець 2012 р. у Збройних Силах функціонує 22 будинки офіцерів, 63 музеї і кімнати бойової слави, 193 клуби та 174 бібліотеки, а також 38 військово-музичних підрозділів. На базі цих закладів та установ:

- створено мережу із 249 військово-патріотичних, культурно-творчих та спортивно-оздоровчих клубних угруповань, де систематично займається понад 7 тисяч юнаків і дівчат;
- забезпечено діяльність 149 ветеранських організацій за участю особового складу, мешканців гарнізонів та цивільної молоді;
- організовано виступи 17 творчих колективів ветеранів війни.

[2] Наказ Міністра оборони України "Про затвердження Програми військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012–2017 рр. та Перспективного плану реалізації Програми військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012–2017 рр." № 14 від 11 січня 2012 р.
[3] Наказ Міністра оборони України "Про затвердження Типового положення про будинок офіцерів Збройних Сил України" № 320 від 14 травня 2012 р.
[4] Наказ Міністра оборони України "Про затвердження Положення про клуби військових частин Збройних Сил України" № 319 від 14 травня 2012 р.

Загалом у сфері військово-патріотичного виховання, культурно-виховної, просвітницької роботи та організації дозвілля військовослужбовців і членів їх сімей у Збройних Силах організовано і проведено більше 9 тисяч заходів (схема 5.1).

Схема 5.1. Головні результати культурно-виховної та просвітницької діяльності Збройних Сил у 2012 р.

Проведено 16 культурно-мистецьких та військово-патріотичних акцій, 1320 тематичних масових заходів, 415 науково-практичних конференцій, семінарів, "круглих столів"

Проведено понад 4 тис. екскурсій до Національного військово-історичного музею України та його філій, які відвідали більш як 150 тис. осіб

Творчими колективами Ансамблю пісні і танцю Збройних Сил, Національного президентського оркестру, центрами військово-музичного мистецтва проведено понад 450 концертних виступів у військових гарнізонах та містах України

Організовано 220 театралізованих свят, 440 концертів художньої самодіяльності, 2548 тематичних ранків, вечорів відпочинку, 828 бібліотечних заходів

У гарнізонних будинках офіцерів відбулося 1850 концертів, літературно-мистецьких вечорів, книжкових виставок, які відвідало 280 тис. осіб

Організовано та проведено 280 вікторин, оглядів-конкурсів, кінолекторіїв, 625 художніх виставок та виставок народної творчості

Воєнно-меморіальна робота у Збройних Силах

Схема 5.2. Воєнно-меморіальна робота у Збройних Силах, *перепоховано тис. останків воїнів*

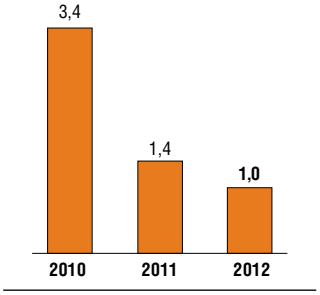

У 2010–2012 рр. за участю Збройних Сил було організовано більше 60 ритуалів, під час яких перепоховані понад 5,8 тис. останків воїнів, які загинули під час Другої світової війни[5] (схема 5.2).

За військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил закріплено 529 меморіальних об'єктів (пам'ятники, обеліски, меморіали, братські та поодинокі поховання, погруддя тощо), які розміщуються по всій території України поблизу місць дислокації військових частин (таблиця 5.1). Начальники гарнізонів впорядкували питання воєнно-меморіальної роботи та забезпечили збереження та утримання місць військових поховань.

Таблиця 5.1. Меморіальні об'єкти (пам'ятники, обеліски, меморіали, братські та поодинокі поховання, погруддя тощо), які закріпленні за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил

Перелік об'єктів	Органи військового управління				РАЗОМ
	Сухопутні війська	Повітряні Сили	Військово-Морські Сили	Інші структури	
Пам'ятників	50	17	16	14	97
Меморіалів	23	13	11	12	59
Обелісків	15	15	6	6	42
Братських могил	28	28	18	11	85
Одиночних могил	89	114	21	22	246
Всього об'єктів	**205**	**187**	**72**	**65**	**529**

[5] Розпорядження Президента України "Про додаткові заходи з пошуку, дослідження і впорядкування місць поховань жертв війни, політичних репресій та інших трагедій Українського народу" № 204/2011 – рп від 21 червня 2011 р.

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ З ІНСТИТУТАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У Міністерстві оборони тривала реалізація державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та налагодження конструктивного діалогу між Збройними Силами та громадськими організаціями.

Сприяння розвитку громадянського суспільства

У рамках реалізації Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні[6] та ініціативи "Партнерство "Відкритий Уряд" було забезпечено проведення громадської експертизи та громадського обговорення соціально значущих проектів нормативно-правових актів. Провідна роль у цій роботі належала Громадській раді при Міністерстві оборони.

За результатами щорічного соціологічного дослідження громадської думки, проведеного Центром воєнної політики та політики безпеки, відмічається позитивна динаміка впливу громадських організацій на вирішення нагальних проблем військовослужбовців та їх готовність до публічного обговорення проблем, пов'язаних із розвитком Збройних Сил. У цілому українське суспільство позитивно ставиться до армії, зокрема відповіді "позитивно" та "скоріш позитивно" дали майже 60 % опитаних[7].

Шефство над Збройними Силами

У 2012 р. місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування здійснювали шефство над 260 військовими частинами Збройних Сил.

Шефська допомога була надана на суму 3,6 млн грн, зокрема Військово-Морським Силам – 3,2 млн грн, Повітряним Силам – 277 тис. грн, Сухопутним військам – 114 тис. грн. Ці кошти були спрямовані на задоволення соціальних потреб військовослужбовців (1,9 млн грн), придбання матеріальних засобів для військових частин та підрозділів (1,13 млн грн), допомогу військовослужбовцям та членам їх сімей, тим хто потребував першочергової підтримки (495 тис. грн), ремонт озброєння, військової техніки, споруд та обладнання (32 тис. грн), проведення військово-патріотичних та культурно-виховних заходів (27 тис. грн).

Суб'єктами шефства працевлаштовані 14 членів сімей військовослужбовців та влаштовані 19 дітей у дитячі дошкільні установи.

За сприяння органів виконавчої влади та місцевого самоврядування проведено близько 980 заходів військово-патріотичного та культурно-виховного спрямування та понад 300 заходів з підготовки допризовної молоді до виконання військового обов'язку із захисту держави.

Задоволення релігійних потреб військовослужбовців Збройних Сил

Протягом року тривало виконання Концепції душпастирської опіки у Збройних Силах із задоволення релігійних потреб військовослужбовців.

У період з квітня по червень 2012 р. за підтримки Ради у справах душпастирської опіки при Міністерстві оборони було проведено моніторингове соціологічне дослідження з питань задоволення релігійних потреб віруючих військовослужбовців військової служби за контрактом. Його результати свідчать про зростання

6 Указ Президента України "Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації " № 212/2012 від 24 березня 2012 р.

7 Центром воєнної політики та політики безпеки починаючи з 2009 р. проводиться соціологічне дослідження "Збройні Сили України та суспільство". Опитано більше 5 тисяч респондентів.

загальної чисельності віруючих. Такими себе визнали більше 77 % опитаних[8] (таблиця 5.2).

Таблиця 5.2. Рівень віруючих військовослужбовців у Збройних Силах, *% опитаних*

Визнали себе	Сухопутні війська	Повітряні Сили	Військово-Морські Сили	Інші	За Збройні Сили
Віруючими	75,1	82,6	62,8	78,9	77,4
Тими, хто вагається між вірою та невір'ям	9,7	7,8	19,2	6,6	9,4
Невіруючими	4,7	1,8	12,8	2,4	3,9
Атеїстами	4,5	2,7	1,1	4,8	3,8
Важко відповісти	4,7	4,2	3,2	5,5	4,6
Інше	0,5	0,6	1,1	0,7	0,6
Немає відповіді	0,8	0,3	0	1,0	0,6

За сприяння Кабінету Міністрів України відновлено військовий храм архістратига Михаїла на території Президентського полку (м. Київ). Освячення церкви відбулося за участю Президента України.

У рамках співробітництва з капеланськими службами іноземних держав військові делегації Збройних Сил взяли участь у заходах 54-го Міжнародного військового паломництва до м. Люрда (Французька Республіка), XXI Міжнародного пішого військового паломництва до м. Ченстохови (Польська Республіка), IV Всеукраїнського військового паломництва до чудотворної ікони Зарваницької Божої Матері (с. Зарваниця Теребовлянського р-ну Тернопільської області). Вдруге відбулися паломництва представників Збройних Сил на Святу Землю (Ізраїль).

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВО-СЛУЖБОВЦІВ

Головні зусилля Міністерства оборони були зосереджені на виконанні заходів Плану соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, осіб, звільнених з військової служби в ході реформування Збройних Сил на період 2012–2014 рр.[9].

Зміни грошового забезпечення військовослужбовців

Протягом року рішень стосовно загального підвищення грошового утримання всім категоріям військовослужбовців не приймалося. У результаті рівень грошового забезпечення військовослужбовців не забезпечував конкурентоспроможність військової служби на ринку праці України (схема 5.3).

Схема 5.3. Порівняльний аналіз рівня грошового забезпечення військовослужбовців за контрактом із середньою заробітною платою по регіонах України, *грн.*

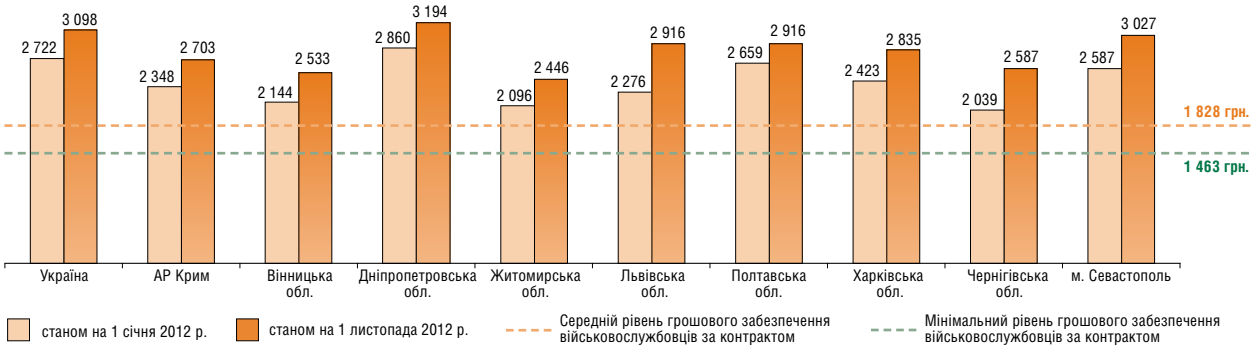

Мінімальне грошове забезпечення контрактника першого року служби[10] (1463 грн) більш як удвічі менше, ніж середня заробітна плата в Україні[11], та найнижче в порівнянні з середньою заробітною платою в інших галузях[12].

8 У таблиці наведені дані моніторингового соціологічного дослідження, проведеного Науково-дослідним центром гуманітарних проблем Збройних Сил України. Опитано 1300 респондентів віком від 18 років.

9 Затверджений Міністром оборони України від 14 червня 2012 р.

10 Рівень мінімального грошового забезпечення військовослужбовців за контрактом (1463 грн) є нижчим від середньої заробітної плати по регіонах України.

11 За даними Державної служби статистики у січні 2012 р. – 2722 грн, у листопаді 2012 р. – 3098 грн.

12 За даними Державної служби статистики – це рибальство (рибництво) у листопаді 2012 р. – 1716 грн.

Компенсували та позитивно вплинули на морально-психологічний стан особового складу заходи щодо поліпшення фінансового забезпечення окремих категорій військовослужбовців. Із 1 серпня 2012 р. всьому особовому складу Військово-Морських Сил встановлена виплата щомісячної додаткової грошової винагороди в розмірі, що не перевищує місячне грошове забезпечення[13]. Така ж винагорода із 24 жовтня 2012 р. встановлена для військовослужбовців військових частин, що дислоковані на території АР Крим, наземним авіаційним спеціалістам, що забезпечують безпеку польотів, а також військовослужбовцям частин і підрозділів високомобільних десантних військ та спеціального призначення[14].

Схема 5.4. Розміри місячного грошового забезпечення військовослужбовців за основними типовими посадами (тим яким встановлено додаткову грошову винагороду), *на кінець року, грн*

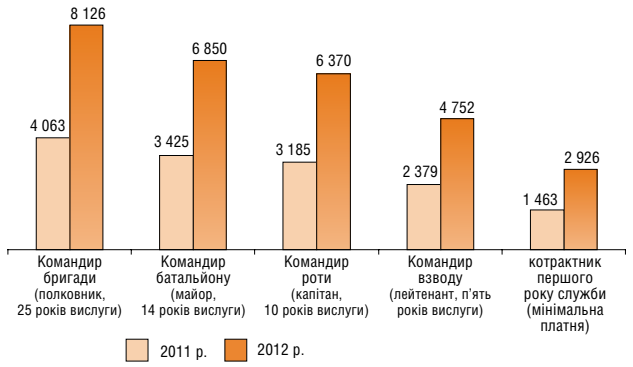

Таким чином, їх грошове забезпечення (крім військовослужбовців льотного та плаваючого складу, які отримують таку винагороду з 1 жовтня 2010 р.) збільшилося в 2 рази.

Рівень грошового забезпечення вищезазначених категорій військовослужбовців перевищив рівень середньої заробітної плати по Кримському регіону[15] (у листопаді – 2703 грн), а мінімальне грошове забезпечення контрактника (2926 грн) майже досягло рівня середньої заробітної плати в Україні (у листопаді – 3098 грн) (схема 5.4).

Збільшення розмірів пенсійного забезпечення військовослужбовців

У 2012 р. вперше, починаючи з 2008 р., було здійснено поетапне підвищення пенсій[16], призначених до зазначеної дати відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб". Із 1 липня 2012 р. пенсії збільшено на 11 %, з 1 вересня – до 23 % та з 1 січня 2013 р. – до 35 % (схема 5.5).

Підвищення пенсії у разі втрати годувальника встановлено незалежно від дати її призначення.

Схема 5.5. Динаміка збільшення розмірів пенсій військовослужбовців, *грн*

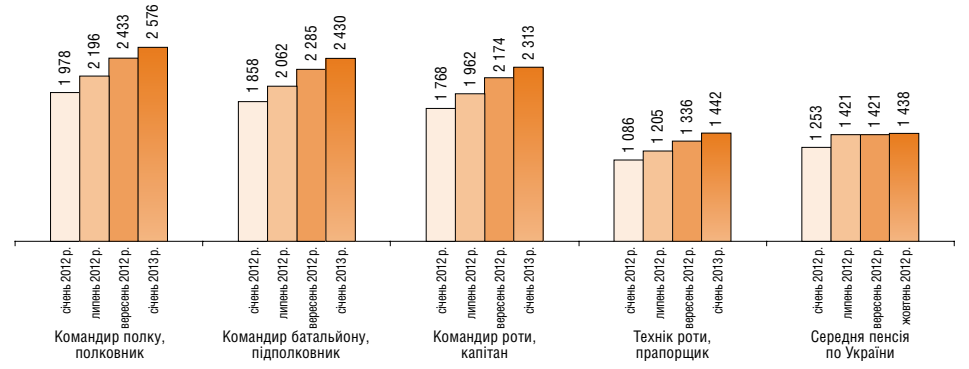

[13] Постанова Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2010 р. № 889" № 620 від 27 червня 2012 р.

[14] Постанова Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2010 р. № 889" № 956 від 8 жовтня 2012 р.

[15] За даними Державного служби статистики у АР Крим у листопаді 2012 р. – 2703 грн.

[16] Постанова Кабінету Міністрів України «Про збільшення розмірів пенсій, призначених відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб"» № 355 від 23 квітня 2012 р.

Схема 5.6. Стан стаціонарного лікування протягом 2010–2012 рр., *тис. осіб*

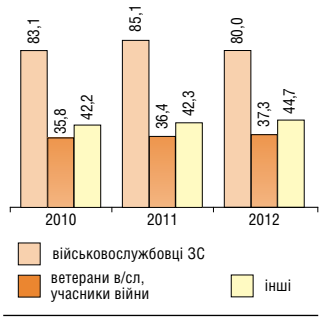

Схема 5.7. Стан санаторно-курортного забезпечення протягом 2010–2012 рр., *тис. осіб*

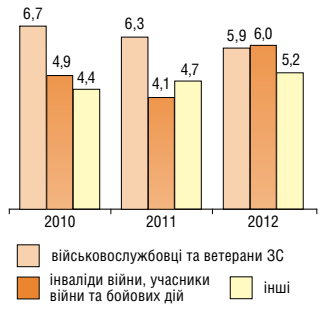

Схема 5.8. Фінансування житлової програми Міністерства оборони України у 2010–2012 рр., *млн грн*

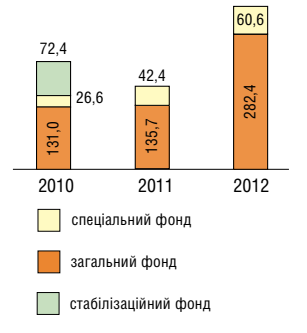

Медичне забезпечення та санаторне лікування військовослужбовців

Основні заходи медичного забезпечення були спрямовані на удосконалення лікувально-діагностичної бази регіональних військових лікувальних закладів та медичних підрозділів військових частин, забезпечення їх сучасними зразками медичної апаратури та обладнання, впровадження передових медичних технологій у лікувально-діагностичний процес, відкриття нових лікувально-діагностичних відділень у військових лікувальних закладах.

Протягом року введено в експлуатацію у Військово-медичному клінічному центрі Південного регіону (м. Одеса) 16-зрізовий мультиспіральний комп'ютерний томограф Ney Viz Multi-slice та налагоджено аналогічні томографи у військово-медичних клінічних центрах Північного (м. Харків) і Кримського (м. Севастополь) регіонів.

Відкрито клініку кардіореанімації у Військово-медичному клінічному центрі Центрального регіону (м. Вінниця) та ангіографічний комплекс у Військово-медичному клінічному центрі Західного регіону (м. Львів).

У результаті вжитих заходів розширено можливості регіональних військових медичних закладів проводити дослідження будь-яких органів і систем з високою деталізацією зображень за рахунок сучасних передових технологій.

У 2012 р. стаціонарне лікування у військово-медичних закладах[18] пройшло близько 162 тис. військовослужбовців, ветеранів війни та військової служби, членів їх сімей[19] (схема 5.6). Кількість звернень за амбулаторно-поліклінічною допомогою склала близько 1,4 млн.

Протягом року санаторно-курортне лікування та медичну реабілітацію отримали понад 17 тис. військовослужбовців, ветеранів військової служби, членів їх сімей та працівників Збройних Сил, з них забезпечено безкоштовними санаторними путівками більше 6 тис. інвалідів війни та учасників бойових дій (схема 5.7).

Забезпечення житлом

Протягом року тривала робота з опрацювання нових шляхів забезпечення житлом військовослужбовців та членів їх сімей. Міністерством оборони за підтримки Кабінету Міністрів України вжито таких заходів:

- надано можливість військовослужбовцям, які мають вислугу 20 років і більше, та особам, звільненим у запас або відставку за віком, станом здоров'я та скороченням штатів або у зв'язку із проведенням інших організаційних заходів, сім'ям померлих осіб, звільнених з військової служби, за особистою заявою одержувати грошову компенсацію за належне для отримання житло[20]. Компенсації таким громадянам надають за умов, визначених Кабінетом Міністрів України[21];
- визначено механізм закупівлі готового житла та на умовах пайової участі на конкурсних засадах без проведення процедури відкритих торгів, скорочено терміни придбання житла для військовослужбовців з 2,5–3 місяців до одного місяця[22].

Загалом на будівництво та придбання житла Державним бюджетом України у 2012 р. було передбачено фінансування у сумі 500,0 млн грн, з них за загальним фондом – 300,0 млн грн, за спеціальним фондом – 200,0 млн грн. Фактично надійшло 343,0 млн грн (68,6 % від передбачених на рік), з них за загальним фондом – 282,4 млн грн (94 %), за спеціальним фондом – 60,6 млн грн (30,3 %), що на 93 % більше, ніж у 2011 р. (схема 5.8).

18 Місткість військово-медичних клінічних центрів, військових госпіталів та військових лазаретів у 2012 р. становить 5950 ліжок.

19 Загальна чисельність осіб, що мають право на медичне та санаторно-курортне забезпечення у медичних закладах Міністерства оборони, становить близько 1 млн 163 тис. осіб.

20 Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку визначення розміру та надання військовослужбовцям та членам їх сімей грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення" № 1036 від 8 жовтня 2012 р.

21 Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання державної підтримки для будівництва (придбання) доступного житла" № 193 від 29 лютого 2012 р.

22 Постанова Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті на будівництво (придбання) житла для військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу" № 999 від 15 жовтня 2012 р.

Схема 5.9. Структура сімей військовослужбовців, що потребують забезпечення житлом, за пільговими категоріями, %

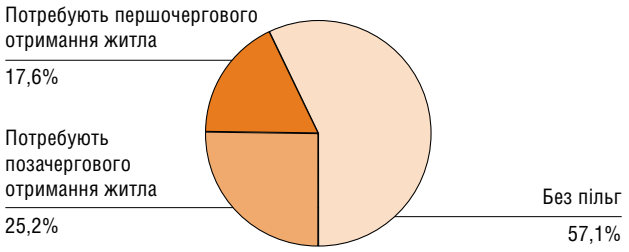

Схема 5.10. Стан забезпечення житлом військовослужбовців, членів їх сімей

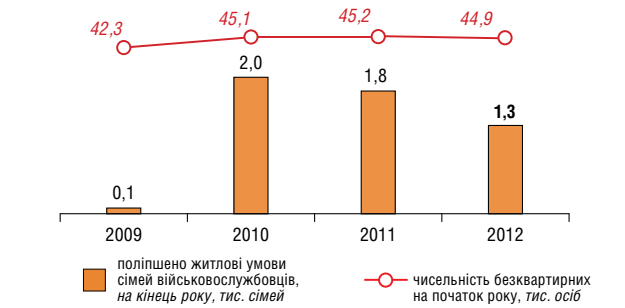

Схема 5.11. Стан забезпечення військовослужбовців за контрактом службовим житлом, *ліжко-місць*

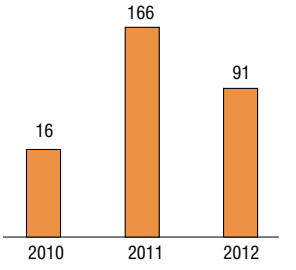

На кінець 2012 р. кількість військовослужбовців, які потребують поліпшення житлових умов, становить близько 44,8 тис. сімей військовослужбовців. На квартирному обліку у списках першочергового забезпечення житлом перебувають 7,9 тис. сімей військовослужбовців (17,6%), а у списках позачергового забезпечення житлом – 11,3 тис. осіб (25,2%) (схема 5.9). Таким чином, кількість безквартирних військовослужбовців, що перебувають на квартирному обліку у пільгових списках (19,2 тис. або 42,8%), має тенденцію до збільшення (у 2011 р. 19,1 тис. та 42,4 % відповідно).

Протягом року були поліпшені житлові умови 1269 сімей військовослужбовців, у тому числі збудовано (придбано) 819 квартир. Переважною більшістю житло отримали військовослужбовці у Запорізькій, Миколаївській, Одеській, Черкаській та Хмельницькій областях, містах Полтава, Житомир та Одеса (схема 5.10).

Міністерство оборони послідовно та цілеспрямовано вирішує питання забезпечення службовим житлом військовослужбовців за контрактом. У 2012 р. здано в експлуатацію 16 блок-секцій місткістю 91 ліжко-місць та розроблено проектно-кошторисну документацію на виконання капітального ремонту 4 будівель у містах Севастополь, Новоград-Волинський та Львів (схема 5.11).

СОЦІАЛЬНА ТА ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ І ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

У 2012 р. законодавчо закріплені повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, соціального захисту населення[23] щодо здійснення соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, за станом здоров'я, військовослужбовців строкової військової служби, які до призову на строкову військову службу не були працевлаштовані, а також члени сімей військовослужбовців за їх зверненням.

Тривала реалізація міжнародних проектів, які діють в Україні і фінансуються Північноатлантичним Альянсом, Організацією з безпеки та співробітництва в Європі та Королівством Норвегія у рамках міжнародних проектів і програм.

У рамках міжнародних проектів і програм у 45 містах України за 49 напрямами проведено професійне навчання за цивільними спеціальностями близько 2,5 тис. військовослужбовців та членів їх сімей (Додаток 7).

Успішність реалізації заходів реформування і розвитку українського війська безпосередньо залежить від того, наскільки ефективною буде соціальна та гуманітарна політика у Збройних Силах. Саме реалізація адекватних заходів у гуманітарній сфері дозволяє пом'якшити негативні наслідки військового будівництва, забезпечує ефективну взаємодію із громадськістю та належну підтримку військовослужбовцями заходів реформування.

[23] Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства соціальної політики України, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів" № 5462-VI від 16 жовтня 2012 р.

РОЗДІЛ 6

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ, КОНТРОЛЬ НАД ОЗБРОЄННЯМ

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

ДВОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО

БАГАТОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА СПІВРОБІТНИЦТВО В РАМКАХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

КОНТРОЛЬ НАД ОЗБРОЄННЯМ

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ, КОНТРОЛЬ НАД ОЗБРОЄННЯМ

Міжнародне співробітництво як складова зовнішньої політики держави посідає ключове місце в діяльності Міністерства оборони. У 2012 р. були розвинені та посилені системні надбання у сфері міжнародних відносин із провідними міжнародними організаціями та країнами світу.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Головні зусилля Міністерства оборони були зосереджені на реалізації безпекової політики держави, спрямованої на розвиток європейської системи колективної безпеки, продовження конструктивного партнерства з воєнно-політичними та безпековими міжнародними й регіональними організаціями.

У міжнародному співробітництві у 2012 р. були визначені такі пріоритети:

- сприяння процесам забезпечення європейської інтеграції України, участі в удосконаленні та розвитку європейської системи колективної безпеки;
- розвиток двосторонніх відносин з Російською Федерацією на основі стратегічного партнерства, дружби і добросусідства, взаємовигідного співробітництва;
- забезпечення виконання положень Хартії Україна – США, формування механізмів стратегічного партнерства на засадах ефективного і взаємовигідного співробітництва;
- підтримання діалогу з ключовими партнерами України, країнами-сусідами, іншими провідними державами світу та міжнародними безпековими організаціями;
- забезпечення інтересів України у процесі прийняття міжнародних рішень у рамках багатостороннього співробітництва з ООН, ОБСЄ, ЄС, СНД, НАТО, Радою міністрів оборони Південно-Східної Європи, Скандинавсько-Балтійської ініціативи, Чорноморської Групи Військово-Морського Співробітництва (BLACKSEAFOR);
- активізація воєнно-політичного діалогу з країнами Кавказького та Азіатсько-Тихоокеанського регіонів, Латинської Америки та Африки з метою просування інтересів України.

Схема 6.1. Кількісні показники міжнародного співробітництва у 2010-2012 рр.

У 2012 р. підготовлено та проведено 702 заходів міжнародного співробітництва із 808 запланованих (схема 6.1).

Протягом року було здійснено 337 візитів делегацій, 89 зустрічей керівного складу Міністерства оборони та Генерального штабу з керівниками (представниками) політичних та урядових кіл, оборонних та військових відомств країн-партнерів, загалом близько 3 тис. осіб взяли безпосередню участь у проведенні заходів міжнародного співробітництва.

ДВОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО

Протягом року двостороннє співробітництво здійснювалося з оборонними та військовими відомствами 49 країн світу. Проведено 386 заходів двостороннього співробітництва. Вагому частку двостороннього співробітництва становили заходи зі стратегічними партнерами України – Сполученими Штатами Америки, Російською Федерацією, Республікою Польща, а також провідними європейськими країнами – Великою Британією, Французькою Республікою, Федеративною Республікою Німеччина (схема 6.2).

Схема 6.2. Двостороннє співробітництво з оборонними відомствами країн світу у 2012 р.

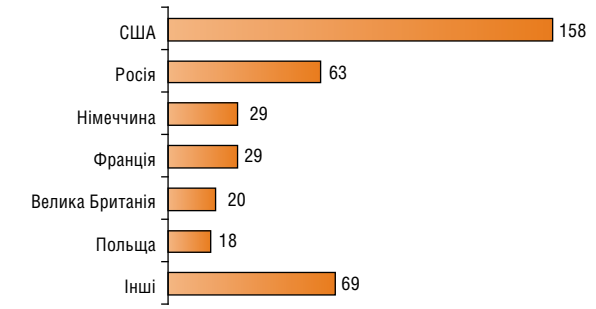

На стабільно високому рівні здійснювалося співробітництво між оборонними відомствами України та **Сполучених Штатів Америки**. Основними формами підтримання прагматичної співпраці та практичного наповнення військового співробітництва є:

- регулярні консультації та засідання на рівні керівництва міністерств оборони і збройних сил;
- участь у багатонаціональних та двосторонніх навчаннях, інших заходах з підтримання миру та зміцнення безпеки;
- штабні переговори, консультації та робочі семінари;
- навчання та підготовка військовослужбовців;
- формування "дорожніх карт" для вирішення конкретних завдань і досягнення визначених цілей реформування і розвитку Збройних Сил, зокрема вдосконалення Об'єднаних сил швидкого реагування, модернізації мережі полігонів.

Тривало нарощування заходів стратегічного партнерства із оборонним відомством **Російської Федерації**. За двосторонньою домовленістю розпочато підготовку 28 представників Збройних Сил у військових навчальних закладах Російської Федерації.

У серпні 2012 р. у рамках п'ятого засідання підкомітету з питань безпеки Українсько-Російської міждержавної комісії було підписано "Протокол о внесении изменений в Соглашение между Правительством Украины и Правительством Российской Федерации об использовании полигона взлетно-посадочных систем "Нитка". З цього часу здійснено перехід на грошовий розрахунок за надані послуги з підготовки льотчиків палубної авіації.

На стабільно високому рівні залишалося співробітництво оборонних відомств України та **Республіки Польща.** Започатковано "стратегічний діалог" на рівні заступників глав оборонних відомств двох країн, який розпочався з візиту першого заступника Міністра оборони України до Республіки Польща.

У рамках проведення чемпіонату Європи з футболу "Євро – 2012" збройні сили країн забезпечили з повітря безпеку масових заходів під час проведення його фінальної частини. Успішним став проект організації щорічних стажувань представників Міністерства оборони та Генерального штабу у структурних підрозділах Міністерства національної оборони Республіки Польща та Генерального штабу Війська Польського. Протягом року стажування пройшли сім військовослужбовців.

З урахуванням незмінного європейського вектора розвитку України поглиблювався воєнно-політичний діалог з державами-членами Європейського Союзу.

Характерною особливістю співробітництва з **Федеративною Республікою Німеччина** була організація довготривалого навчання офіцерів Збройних Сил України у вищих навчальних закладах Бундесверу, зокрема підготовка офіцерів у Командно-штабній академії Бундесверу (м. Гамбург) та на мовних курсах (м. Хюрт) з подальшою спеціалізацією та практичним стажуванням у військах. Починаючи з 1998 р. на базі Військового інституту Київського національного університету імені Т. Шевченка функціонують інтенсивні курси вивчення німецької

мови та надається допомога військовослужбовцям з удосконалення мовної підготовки для подальшого навчання у вищих навчальних закладах Бундесверу.

Важливою складовою співробітництва з **Французькою Республікою** в оборонній сфері є продовження діалогу у рамках Міждержавної українсько-французької комісії в галузі озброєння і військової техніки. У 2012 р. реалізовано контракт з модернізації Мі-24 та розширено його дію для забезпечення серійної модернізації вертольотів. Тривала робота із залучення Міністерства оборони Французької Республіки до створення українського корвета та виробництва безпілотних літальних апаратів. Продовжено конструктивне співробітництво у мовній, фаховій підготовці військовослужбовців та наданні консультативно-дорадчої допомоги з питань професіоналізації Збройних Сил України.

Традиційно активним було двостороннє співробітництво з **Великою Британією**, зокрема у сфері військової освіти. За підтримки Міністерства оборони Великої Британії розпочато підготовку внутрішніх аудиторів за стандартами ІІА, організовано стажування представників Національного університету оборони України в Академії оборони Великої Британії. Суттєвою була консультативно-дорадча допомога в удосконаленні системи оборонного та бюджетного планування, розбудові державних інституцій боротьби з корупцією.

Підтвердженням нового (стратегічного) статусу відносин з **Турецькою Республікою** стало проведення таких заходів:

- у вересні 2012 р. в Україні другого засідання Стратегічної ради високого рівня між Україною та Турецькою Республікою на чолі з Президентом України та Прем'єр-міністром Турецької Республіки;
- воєнно-політичних та військових консультацій на рівні керівництва міністерств оборони та генеральних штабів обох держав;
- засідання Міжурядової українсько-турецької комісії з питань співробітництва в галузі оборонної промисловості.

Збройні Сили України та Турецької Республіки продовжували напрацювання спільних механізмів забезпечення безпеки на Чорному морі, зокрема Чорноморської групи військово-морського співробітництва BLACKSEAFOR та операції "Чорноморська гармонія".

Плани двостороннього співробітництва між оборонними відомствами України та **Королівств Норвегія, Данія і Швеція** у 2012 р. мають найвищі показники виконання за такими напрямами:

- регіональна безпека та співробітництво у рамках Спільної політики безпеки та оборони ЄС (EU CSDP) (Королівство Швеція);
- співробітництво видів збройних сил – спільний проект повітряних сил Збройних Сил України та Королівства Данія (операція "Північний сокіл");
- військова освіта та фахова підготовка, миротворча діяльність (Королівство Швеція, Данія, Норвегія та Фінляндська Республіка);
- екологія та охорона довкілля, у тому числі впровадження енергозберігаючих технологій на військових об'єктах (Королівства Данія та Швеція).

Стабільним і конструктивним було співробітництво з питань військово-технічного співробітництва **з Азербайджанською Республікою** та **Республікою Сербія,** у сфері миротворчої діяльності з **Республікою Білорусь,** у галузі військової географії – з **Республікою Болгарія** та у сфері військових перевезень – з **Румунією**.

БАГАТОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА СПІВРОБІТНИЦТВО В РАМКАХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У 2012 р. кількість виконаних заходів багатостороннього співробітництва порівняно з минулим роком зменшилася майже в півтора рази: з 442 до 300 (схема 6.3). Водночас ці заходи набули якісно нового рівня завдяки тому, що головна увага Міністерства оборони та Генерального штабу приділялася практичному значенню отриманих результатів.

Схема 6.3. Стан багатостороннього співробітництва у 2012 р.

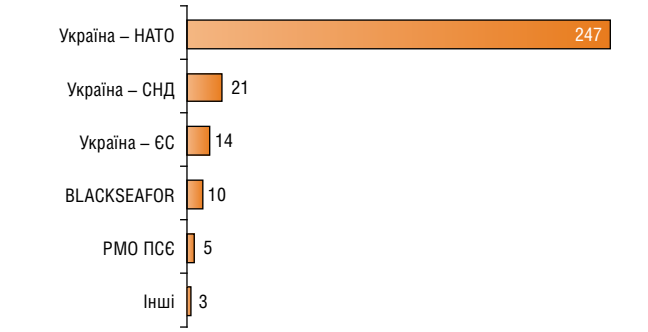

Співробітництво з Європейським Союзом

Співробітництво з ЄС у 2012 р. здійснювалося відповідно до Порядку денного асоціації Україна – ЄС у частині, що стосується Міністерства оборони, а також Робочого плану співробітництва Збройних Сил України і Секретаріату Ради ЄС на 2012 р.

У рамках розвитку воєнно-політичного діалогу у січні і квітні 2012 р. відбулися робочі зустрічі начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України з Головою Військового комітету Європейського Союзу. Проведено консультації з розвитку військово-політичного діалогу, залучення сил та засобів Збройних Сил України до операцій з урегулювання криз під проводом ЄС та чергування у складі бойових тактичних груп (БТГ) ЄС.

Разом з Європейською оборонною агенцією (EDA) визначено перспективні напрями співробітництва та участі України у проектах ЄС, що викликають взаємний інтерес, та формалізовано взаємовідносини.

Продовжується участь Збройних Сил в операції ЄС “EU NAVFOR ATALANTA”. Доопрацьовано законодавство України з питань врегулювання порядку застосування Збройних Сил за межами держави для протидії актам піратства[1], що значно розширило можливості участі в операції.

Тривала робота щодо перспективного залучення сил та засобів Збройних Сил до БГТ ЄС “HELBROC” (Грецька Республіка, Республіка Болгарія, Румунія, Республіка Кіпр), чергування якої в ЄС планується у першому півріччі 2014 р., та до БГТ ЄС, яка формуватиметься країнами-членами Вишеградської четвірки (Республікою Польща, Республікою Словаччина, Угорською Республікою, Чеською Республікою).

Вперше за підтримки Європейського коледжу безпеки і оборони та Міжнародного центру Збройних Сил Королівства Швеція (SWEDINT) на базі Національного університету оборони України проведено курс Спільної політики безпеки і оборони Європейського Союзу.

Поглиблені взаємовідносини між Україною та Європейським Союзом сприяли збільшенню значущості держави в європейській системі безпеки і оборони та реалізації пріоритетів зовнішньої політики України як ключового елемента її європейської інтеграції.

Партнерство з НАТО

Міністерство оборони послідовно проводить політику конструктивного партнерства з Альянсом. Протягом року тривав активний воєнно-політичний діалог на найвищому, високому та експертному рівнях у рамках міжнародних та національних механізмів співробітництва України з НАТО.

Підвищено рівень виконання заходів Річної національної програми Україна–НАТО у 2012 р. з 78% (2011 р.) до 82 %.

У рамках Індивідуальної програми партнерства між Україною та НАТО 165 військовослужбовців Збройних Сил взяли участь у більш ніж 90 заходах військового

[1] Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки” № 5286-VI від 18 вересня 2012 р.

співробітництва, що забезпечило підвищення рівня їх професійної та мовної підготовки, ступеня сумісності та накопичення досвіду виконання завдань в умовах багатонаціонального військового середовища.

Продовжено практику залучення підрозділів Збройних Сил до Сил реагування НАТО. У період з 1 січня до 30 червня 2012 р. три штабних офіцери радіаційного, хімічного та бактеріологічного (РХБ) захисту Сухопутних військ залучалися до ротації Сил реагування НАТО 2012 р. та перебували на оперативному чергуванні у складі штабу Багатонаціонального об'єднаного батальйону РХБ захисту під проводом Чеської Республіки[2].

У рамках участі у Концепції оперативних можливостей успішно оцінено п'ять підрозділів Сухопутних військ та Військово-Морських Сил (докладніше дивись розділ 3).

У 2012 р. досягнуто 8 Цілей партнерства України з НАТО у рамках Процесу планування та оцінки сил, триває досягнення 42 Цілей, які є довготривалими або постійними. У цілому вдалося зберегти позитивну динаміку реалізації Цілей партнерства. Ця робота буде продовжена під час реалізації оновленого дворічного пакету Цілей партнерства України з НАТО.

Збройні Сили забезпечили виконання міжнародних зобов'язань щодо участі в операціях з урегулювання криз (більш детально – схема 6.4). Участь Військово-Морських Сил в операції НАТО "Активні зусилля" обмежувалася веденням щоденного інформаційного обміну з визначеними національними та іноземними підрозділами стосовно торговельного судноплавства, а також удосконаленням бази даних суден, що перебувають (перебували) під оперативним контролем.

Тривала підготовка фрегата "Гетьман Сагайдачний" з вертольотом Ка-27 та групою спеціального призначення до участі в операції НАТО з протидії піратству і збройному розбою поблизу узбережжя Сомалі "Океанський щит" (OCEAN SHIELD).

На підставі Імплементаційної угоди між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування (NAMSO) про утилізацію стрілецької зброї й легких озброєнь, звичайних боєприпасів та протипіхотних мін типу ПФМ-1[3] укладено тристоронні договори на утилізацію 6 тис. тонн боєприпасів і 104 тис. од. стрілецької зброї. Виконання заходів з утилізації боєприпасів та легкого озброєння і стрілецької зброї було розпочато 19 квітня 2012 р.

Продовжувалася співпраця у рамках реалізації Програми професійної підготовки цивільного персоналу сектора безпеки і оборони. Протягом року проведено 23 навчальних заходи (навчальні курси, стажування, семінари та робочі зустрічі), в яких взяли участь 116 представників Міністерства оборони та Збройних Сил.

Міністерство оборони продовжує плідну співпрацю з НАТО відповідно до взаємних інтересів, головною метою якої є координація спільних зусиль щодо вдосконалення європейської системи безпеки та забезпечення її ефективного протистояння існуючим викликам та загрозам.

2 Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 21 квітня 2011 року "Про участь Збройних Сил України у багатонаціональних військових формуваннях високої готовності"» № 492/2011 від 21 квітня 2011 р.

3 Закон України "Про ратифікацію Імплементаційної угоди між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування (ОМТЗО) про утилізацію стрілецької зброї й легких озброєнь, звичайних боєприпасів та протипіхотних мін типу ПФМ-1" № 4338-VI від 13 січня 2012 р.

Співробітництво з СНД

У 2012 р. розширено формат співробітництва між Україною та Співдружністю Незалежних Держав у військовій сфері. Традиційними стали засідання Ради міністрів оборони Співдружності Незалежних Держав (РМО СНД) та проведення двосторонніх зустрічей (консультацій) з питань військового та військово-технічного співробітництва з міністрами оборони держав-учасниць СНД.

Суттєво активізувалася робота представників Міністерства оборони та Генерального штабу у рамках координаційних комітетів з питань протиповітряної оборони, топографічних служб та керівних органів по роботі з особовим складом (виховної роботи) при РМО СНД, а також участь у конференціях та семінарах.

Важливою складовою співпраці у рамках РМО СНД була робота комплексної групи представників Секретаріату РМО СНД та збройних сил держав-учасниць СНД у Збройних Силах України з питань організації бойового застосування радіолокаційної системи розпізнавання "Пароль".

Підвищенню престижу та популяризації військової служби у Збройних Силах України сприяла участь українських військовослужбовців у Конкурсі військово-професійної майстерності військовослужбовців дружніх армій "Воин содружества" та Спартакіаді збройних сил держав – учасниць СНД.

Співробітництво у рамках Ради міністрів оборони країн Південно-Східної Європи та Чорноморської групи військово-морського співробітництва "BLACKSEAFOR"

Участь у діяльності Ради міністрів оборони країн Південно-Східної Європи (РМО ПСЄ), сприяла посиленню ролі України як регіонального лідера, просуванню інтересів нашої держави в Чорноморському та Балканському регіонах.

У жовтні 2012 р. відбулося щорічне засідання РМО ПСЄ (Боснія і Герцеговина), за участю делегації Міністерства оборони України. У контексті поглиблення військово-політичної співпраці Україна підтвердила готовність до подальшої участі у процесах забезпечення миру і стабільності у ПСЄ та налаштованість держави на поглиблення співпраці з країнами регіону як у дво-, так і у багатосторонньому форматі.

Тривала співпраця з країнами акваторії Чорного моря у рамках спільної Чорноморської групи військово-морського співробітництва "BLACKSEAFOR". Під час квітневої 2012 р. активації морський тральщик "Черкаси" здійснив тренування з ведення надводної обстановки, спостереження за цивільними суднами та літаками, передачі вантажів на ходу, тактичного маневрування тощо. Під час серпневої 2012 р. активації корабель управління "Славутич" провів навчання з контролю за морським судноплавством. Загалом у складі оперативного з'єднання корабель здійснив 15 опитувань цивільних суден, 80 корабельних бойових навчань і десятки тренувань та протягом 12 ходових діб пройшов понад 1814 морських миль.

МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

Україна у 2012 р. відзначила 20 річчя своєї миротворчої діяльності і залишається активним учасником міжнародного миротворчого процесу під егідою ООН, НАТО, ЄС та у рамках регіонального співробітництва.

Протягом року близько 1200 військовослужбовців Збройних Сил взяли участь у 10 міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у Республіці Ліберія, Демократичній Республіці Конго, Косово (Республіка Сербія), Придністровському регіоні Республіки Молдова, Ісламській Республіці Афганістан, Республіці Південний Судан та у районі Аб'єй (схема 6.4). Організовано і проведено понад 40 планових ротацій національного контингенту (персоналу) та забезпечено їх діяльність у районах виконання завдань.

Схема 6.4. Участь національних контингентів і персоналу України у операціях з підтримання миру і безпеки у 2012 р .

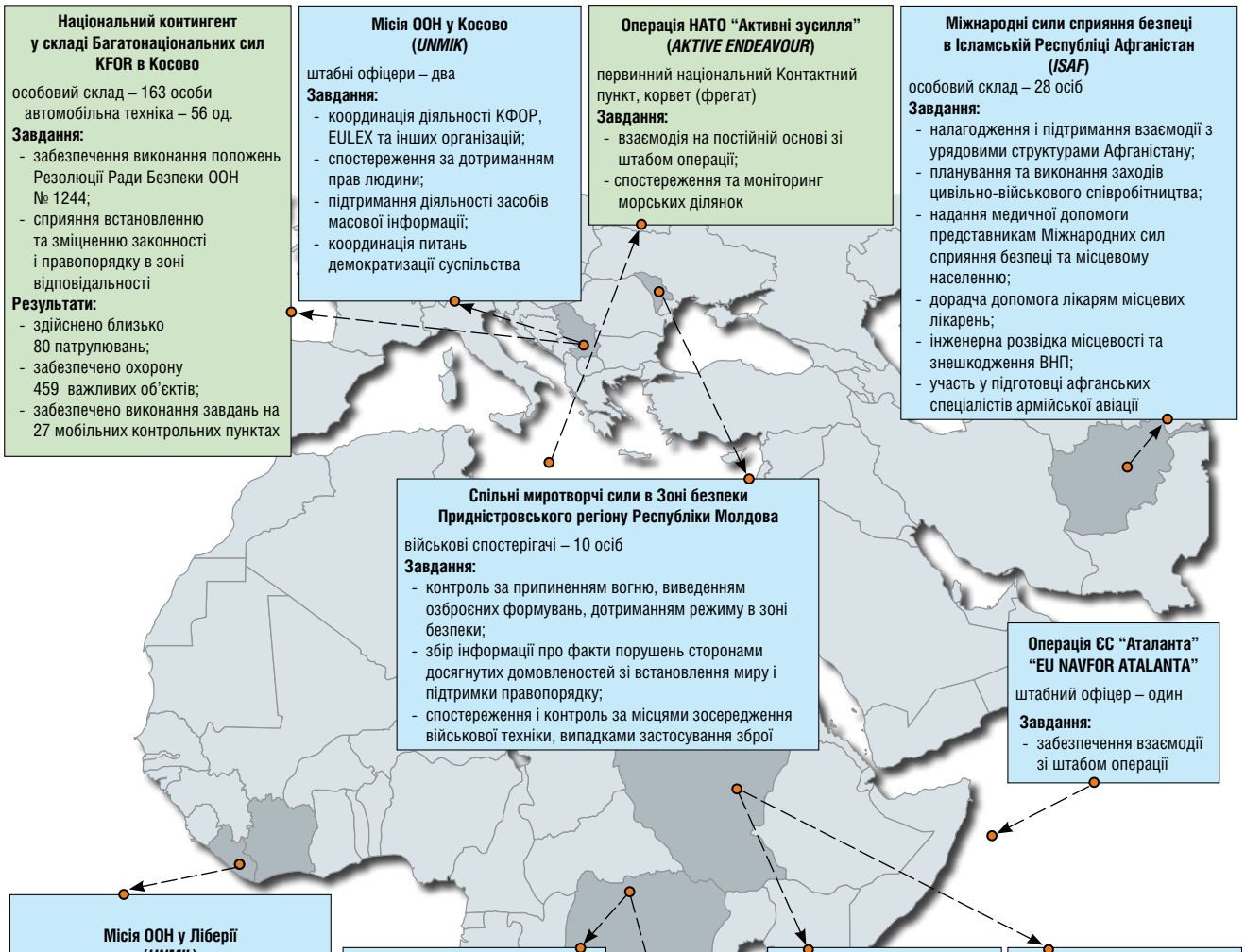

У 2012 р. збільшено загальний внесок Збройних Сил у міжнародні зусилля з урегулювання криз. Додатково направлено:

- двох офіцерів штабу до Місії ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго (MONUSCO);
- одного офіцера штабу та трьох військових спостерігачів до Місії ООН у Південному Судані (UNMISS);
- двох офіцерів штабу та двох військових спостерігачів до Тимчасових сил ООН із забезпечення безпеки в Аб'єй (UNISFA);
- двох фахівців армійської авіації до складу литовської Групи радників армійської авіації Афганської Національної Армії та кінологічного розрахунку у складі військового кінолога і мінно-пошукового собаки до складу литовської Групи з реконструкції афганської провінції Гор Міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан. Загалом кількість національного персоналу в Ісламській Республіці Афганістан становить 28 осіб.

Підготовлено та направлено до національного контингенту у складі Багатонаціональних сил КФОР у Косово інженерний підрозділ.

З метою збільшення та збереження високого рівня залучення Збройних Сил до міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки під егідою ООН підготовлено та направлено 18-й окремий вертолітний загін до складу Місії ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго (MONUSCO).

Участь Збройних Сил у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки залишається дієвим інструментом нарощування оперативних спроможностей визначених сил та засобів, досягнення ними оптимального рівня взаємосумісності з підрозділами провідних держав.

КОНТРОЛЬ НАД ОЗБРОЄННЯМ

Україна залишається послідовною прихильницею курсу глобального ядерного роззброєння і нерозповсюдження, повного та своєчасного виконання міжнародних зобов'язань у галузі контролю над озброєнням.

У цьому контексті важливим внеском Збройних Сил є імплементація міжнародних договорів у сфері контролю над озброєнням, учасником яких є Україна, та діяльність, спрямована на зміцнення заходів довіри і безпеки у військово-морській сфері в регіоні Чорного моря.

Протягом 2012 р. Збройні Сили у повному обсязі виконали міжнародні зобов'язання та забезпечили проведення 53 контрольних заходів з боку 20 європейських держав, США та Канади. Багатонаціональні інспекційні групи приділяли основну увагу найбільш боєздатним і укомплектованим військовим частинам Збройних Сил центрального та південного регіонів та підприємствам військово-промислового комплексу України (схема 6.5).

На паритетних умовах представники Збройних Сил провели 53 перевірки на територіях 14 сусідніх та інших європейських країн, а також об'єктах контролю США (на території ФРН) (схема 6.6).

Схема 6.5. Кількісні показники верифікаційної діяльності на території України

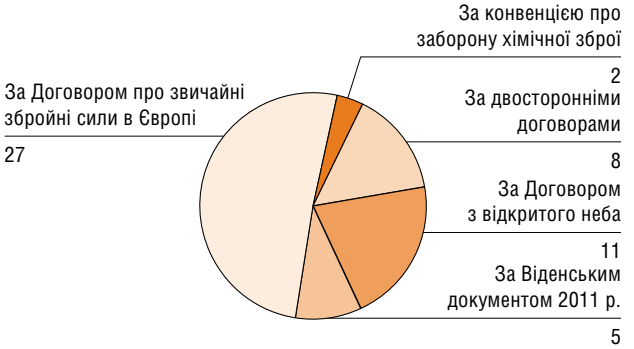

Схема 6.6. Кількісні показники верифікаційної діяльності поза межами України

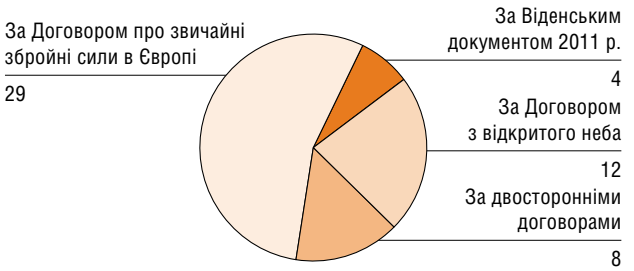

Забезпечено надання щорічної обмінної інформації згідно з міжнародними договорами у сфері контролю над озброєнням. Надано понад 310 форматів повідомлень за Україну та отримано від держав-учасниць ОБСЄ понад 3500 форматів повідомлень.

Значно поліпшено взаємодію України та Російської Федерації під час проведення спостережних польотів та інспекційної діяльності на території України в місцях дислокації Чорноморського Флоту.

Напередодні головування України в ОБСЄ Збройні Сили зробили значний внесок щодо підтримання та удосконалення системи регіональної (європейської) безпеки та забезпечили виконання міжнародних зобов'язань України за договорами у сфері контролю над озброєнням.

Міжнародне військове співробітництво, миротворча діяльність, контроль над озброєнням стали потужним важелем, який позитивно впливає практично на всі процеси реформування і розвитку українського війська та впровадження міжнародних військових стандартів у діяльність Збройних Сил.

ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

За підсумками року Збройні Сили України в цілому готові визначеними силами до виконання завдань за призначенням. Підвищено якість бойового навчання військ і сил, рівень оснащення Збройних Сил сучасними і модернізованими зразками озброєння та військової техніки.

Пріоритетами розвитку Збройних Сил України на 2013 рік будуть:

- удосконалення законодавства у сфері оборони та оборонного планування, життєдіяльності військ (сил);
- забезпечення необхідного рівня бойової і мобілізаційної готовності Збройних Сил України, удосконалення системи управління з оптимізацією організаційних структур і штатної чисельності органів військового управління, продовження створення Єдиної автоматизованої системи управління Збройними Силами України та переведення системи зв'язку на цифрові засоби;
- відновлення та підтримання справності основних зразків (систем) озброєння та військової техніки, ракет і боєприпасів, продовження їх ресурсу, забезпечення реалізації програмних заходів державних цільових оборонних програм розвитку озброєння та військової техніки, упровадження системи сервісного обслуговування;
- вивільнення Збройних Сил України від не властивих їм функцій, зайвої інфраструктури, відчуження надлишкового нерухомого військового майна разом із земельними ділянками, на яких воно розташоване;
- збереження та посилення кадрового потенціалу, створення передумов для досягнення якісно нового рівня кадрового забезпечення військ (сил) в умовах поступового переходу до комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями військової служби за контрактом;
- забезпечення реалізації соціальних гарантій військовослужбовців, членів їх сімей та працівників Збройних Сил України, осіб, звільненим у запас або відставку;
- формування привабливого іміджу Збройних Сил України, забезпечення високого рівня морально-психологічного стану особового складу та правопорядку;
- забезпечення управління фінансовими, матеріальними та іншими ресурсами в межах коштів, передбачених Державним бюджетом України, підвищення ефективності управління державними підприємствами, установами і організаціями, що належать до сфери управління Міністерства оборони України;
- забезпечення участі України в підтриманні миру і стабільності у світі в рамках міжнародних договорів у сфері контролю над озброєнням та участі Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ЯКІ ПРИЙНЯТІ (ВИДАНІ) У 2012 р.

Назва нормативно – правового акту	Дата прийняття та реєстраційний номер
Закони України	
«Про внесення змін до статті 11 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу "»	10 січня 2012 р. № 4296
"Про ратифікацію Імплементаційної угоди між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування (ОМТЗО) про утилізацію стрілецької зброї й легких озброєнь і, звичайних боєприпасів і протипіхотних мін типу ПФМ-1"	13 січня 2012 р. № 4338
"Про схвалення рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України у 2012 році для участі у багатонаціональних військових навчаннях".	24 травня 2012 р. № 4867
"Про внесення змін до деяких законів України щодо участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки"	18 вересня 2012 р. № 5286
Укази Президента України	
"Про направлення додаткового миротворчого персоналу для участі України у Силах Організації Об'єднаних Націй з підтримання миру на Кіпрі"	1 лютого 2012 р. № 48
"Про затвердження Плану проведення в рамках військового співробітництва багатонаціональних навчань на території України за участю підрозділів Збройних Сил України та їх участі у багатонаціональних навчаннях поза межами України у 2012 році"	1 березня 2012 р. № 167
"Про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України у 2012 році для участі у багатонаціональних військових навчаннях"	18 травня 2012 р. № 332
«Про Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 08 червня 2012 "Про нову редакцію Воєнної доктрини України "»	8 червня 2012 р. № 390
"Про День високомобільних десантних військ"	27 липня 2012 р. № 457
"Про Положення про проходження громадянами України служби у військовому резерві Збройних Сил України"	29 жовтня 2012 р. № 618
"Про строки проведення чергових призовів, чергові призови на строкову військову службу громадян України та звільнення в запас військовослужбовців у 2013 році"	9 листопада 2012 р. № 635
"Про внесення змін до Положення про проходження громадянами військової служби у Збройних Силах України"	6 грудня 2012 р. № 672
«Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2012 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України"»	29 грудня 2012 р. № 771
«Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2012 року "Про Концепцію реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року"»	29 грудня 2012 р. № 772
Постанови Кабінету Міністрів України	
"Про затвердження Порядку проведення військової підготовки студентів вищих навчальних закладів за програмою підготовки офіцерів запасу"	1 лютого 2012 р. № 48
"Про затвердження Державної цільової оборонної програми розробки озброєння та військової техніки Збройних Сил України на 2012-2017 роки "	1 лютого 2012 р.
"Про затвердження чисельності громадян України, що підлягають призову на строкову військову службу, обсягу видатків для проведення призову у квітні-травні 2012 року"	21 березня 2012 р. № 224
"Деякі питання забезпечення миротворчих контингентів та миротворчого персоналу"	23 травня 2012 р. № 406
"Про затвердження Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Сербія про співробітництво у сфері оборони"	18 липня 2012 р. № 634
"Про затвердження переліку місцевостей з особливими природними, географічними, геологічними, кліматичними, екологічними умовами та переліків військових посад, виконання обов'язків військової служби за якими пов'язано з підвищеним нервово-емоційним та інтелектуальним навантаженням, ризиком для життя і здоров'я, а також Порядку надання та визначення тривалості щорічної додаткової відпустки залежно від часу проходження служби в зазначених умовах"	1 серпня 2012 р. № 702
"Про затвердження чисельності громадян України, що підлягають призову на строкову військову службу, обсягу видатків для проведення призову у жовтні – листопаді 2012 року"	22 серпня 2012 р. № 777

додаток 1

Назва нормативно – правового акту	Дата прийняття та реєстраційний номер
"Про затвердження Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Бразилія про військово-технічне співробітництво"	29 серпня 2012 р. № 804
"Про затвердження Порядку зарахування у 2012 році вартості робіт з утилізації боєприпасів, проведених за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання – виконавців цих робіт до спеціального фонду державного бюджету та спрямування такої вартості на утилізацію звичайних видів боєприпасів, непридатних для подальшого використання і зберігання"	19 вересня 2012 р. № 863
"Про затвердження Державної цільової програми реалізації Договору з відкритого неба"	19 вересня 2012 р. № 867
"Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті на будівництво (придбання) житла для військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу"	15 жовтня 2012 р. № 999
"Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчуженого в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану"	31 жовтня 2012 р. № 998
"Про заходи щодо подальшої оптимізації мережі вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів"	7 листопада 2012 р. № 1020
"Питання придбання житла для військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу"	26 листопада 2012 р. № 1165
Розпорядження Кабінету Міністрів України	
"Про затвердження переліку боєприпасів, що підлягають утилізації у 2012—2016 роках "	1 лютого 2012 р. № 57-р
"Про утилізацію стрілецької зброї"	29 лютого 2012 р. № 108-р
"Про підписання Угоди між Урядом України та Урядом Російської Федерації про узгодження пересувань, пов'язаних із діяльністю військових формувань Чорноморського флоту Російської Федерації на території України, поза місцями їх дислокації"	27 червня 2012 р. № 468-р
"Про підписання Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Намібія про співробітництво в оборонній сфері"	18 липня 2012 р. № 471-р
"Про підписання Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про перевезення військових вантажів та персоналу через територію України у зв'язку з участю Збройних Сил Італійської Республіки у Міжнародних силах сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан"	8 серпня 2012 р. № 549-р
«Про підписання Протоколу про внесення змін до Угоди між Урядом України та Урядом Російської Федерації про використання полігону злітно-посадкових систем "Нитка"»	5 серпня 2012 р. № 573-р
"Про підписання Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Таїланд про співробітництво у сфері оборони"	10 вересня 2012 р. № 649-р
"Про підписання Протоколу між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про внесення змін до Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємні поставки озброєння, військової техніки та надання послуг у військово-технічній галузі"	26 вересня 2012 р. № 708-р
"Про підписання Протоколу між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про внесення змін до Угоди між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про співробітництво у військово-технічній галузі"	26 вересня 2012 р. № 709-р
"Про підписання Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Аргентинської Республіки про військово-технічне співробітництво"	17 жовтня 2012 р. № 779-р
«Про передислокацію протичовнових корветів "Хмельницький", "Луцьк", "Тернопіль" та рейдового тральщика "Геніческ"»	24 жовтня 2012 р. № 814-р
"Про генерального конструктора із створення авіаційних двигунів"	7 листопада 2012 р. № 874-р
"Про погодження рішень щодо виключення із складу Військово-Морських Сил Збройних Сил бойових кораблів (катерів) та суден (кораблів) забезпечення"	7 листопада 2012 р. № 878-р
"Про повноваження генерального конструктора із створення та модернізації вертолітної техніки"	14 листопада 2012 р. № 906-р
"Про затвердження переліку компонентів рідкого ракетного палива, що підлягають утилізації у 2013-2014 роках "	28 листопада 2012 р. № 949-р.
"Про схвалення Концепції Державної цільової програми утилізації озброєння, військової техніки та іншого військового майна (крім звичайних видів боєприпасів та компонентів рідкого ракетного палива) на 2013-2017 роки".	5 грудня 2012 р. № 996-р
"Про затвердження додаткового переліку боєприпасів, що підлягають утилізації".	5 грудня 2012 р. № 1001-р

ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ У 2012 р.

Відповідно до Закону України "Про Державний бюджет України на 2012 р." на потреби Збройних Сил передбачалося **16 374,3 млн грн**, (1,09 % від валового внутрішнього продукту), у тому числі за загальним фондом 14 157,8 млн грн (86,5 % видатків), за спеціальним – 2 216,5 млн грн (13,5 %).

Протягом 2012 р. Міністерство оборони отримало **14 761,9 млн грн** (0,98 % від ВВП) або 90,2 % річних призначень, з них із загального фонду 13 655,9 млн грн (96,5 % призначень), зі спеціального – 1 106 млн грн (49,9 %)

Схема 1. Фінансування Збройних Сил у 2012 р., %

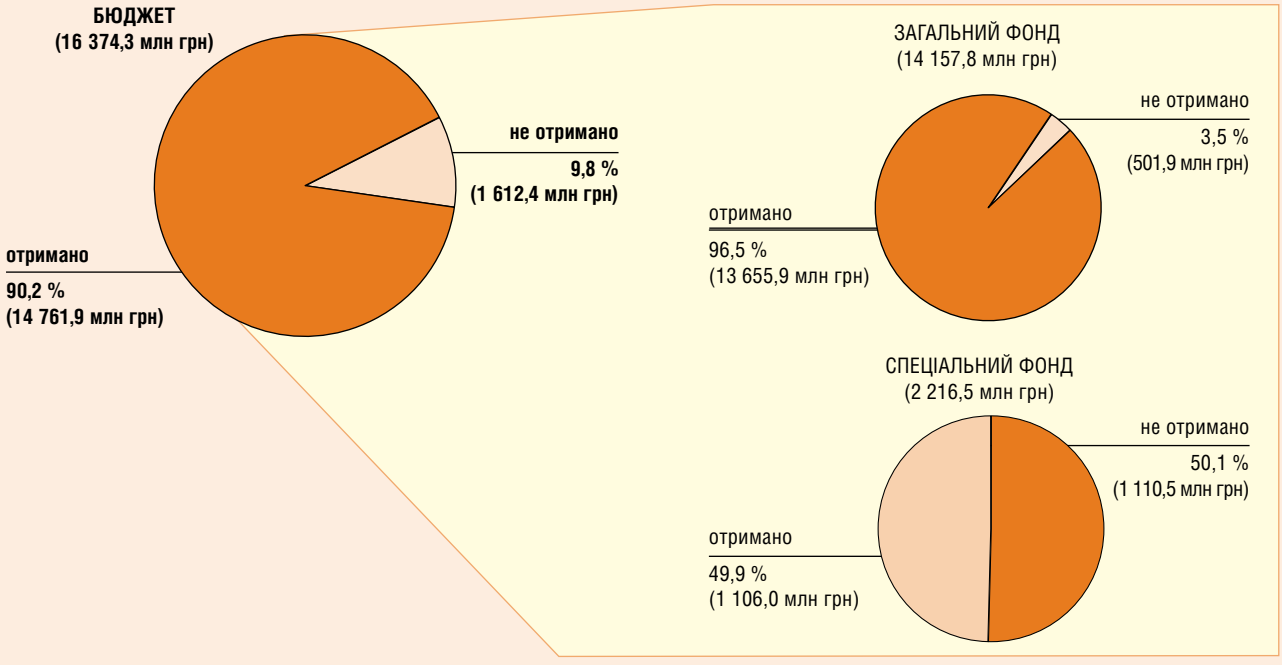

Схема 2. Фінансування за функціональним призначенням у 2012 р., *млн грн*

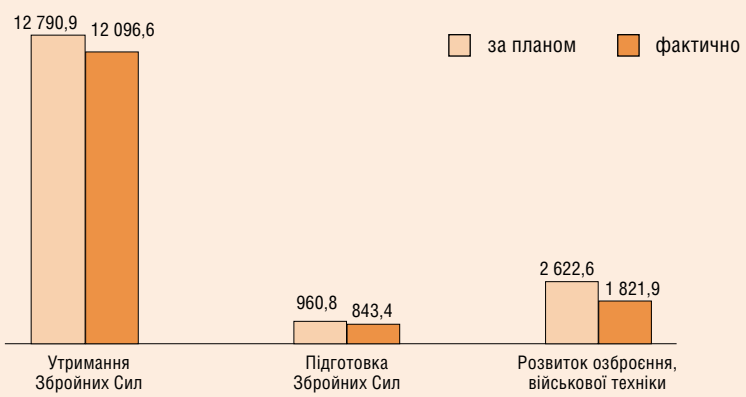

ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ, СТРУКТУРА ТА БОЙОВИЙ СКЛАД ЗБРОЙНИХ СИЛ

Схема 1. Структура Міністерства оборони України, *на кінець року*

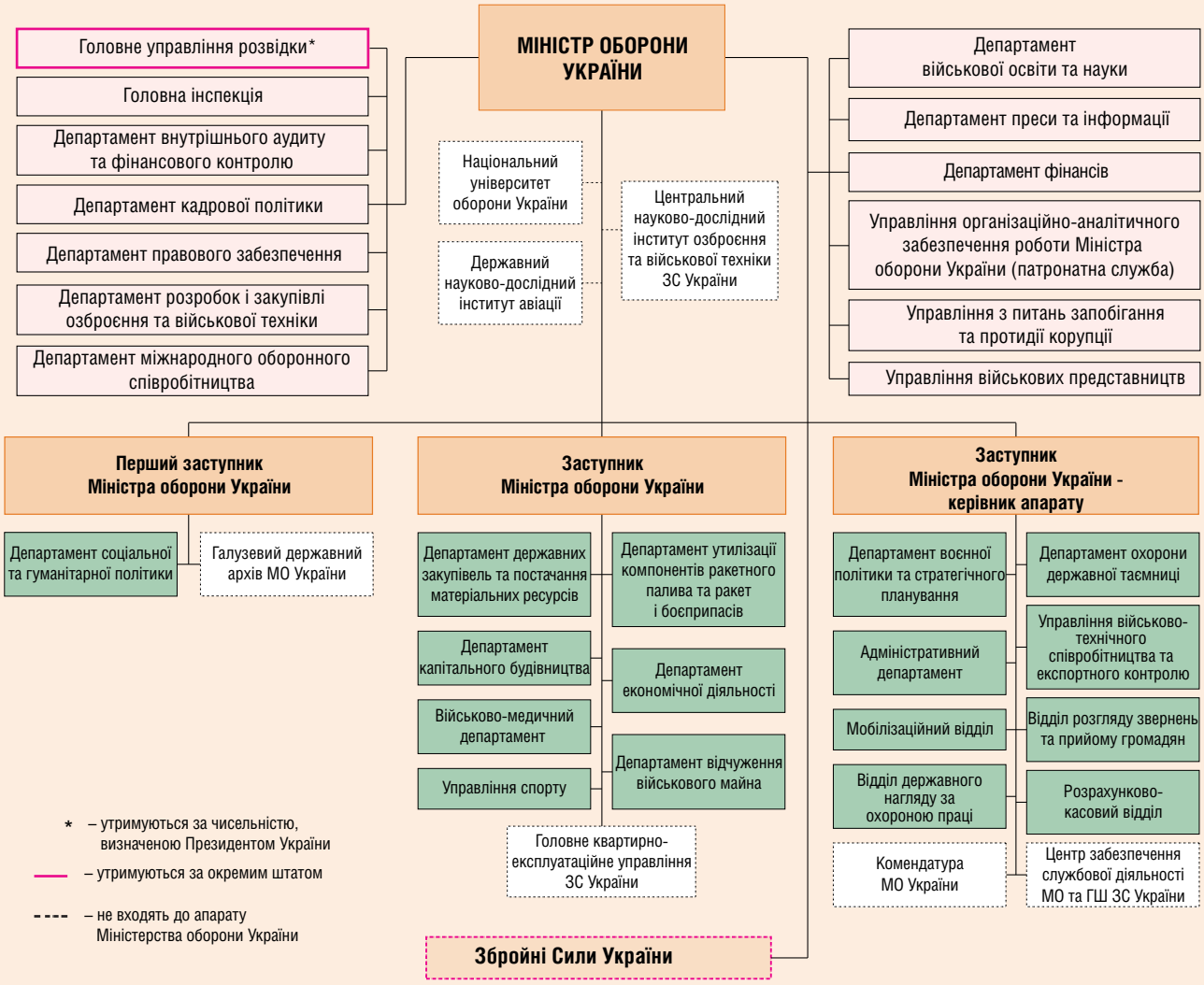

Схема 2. Структура Генерального штабу, *на кінець року*

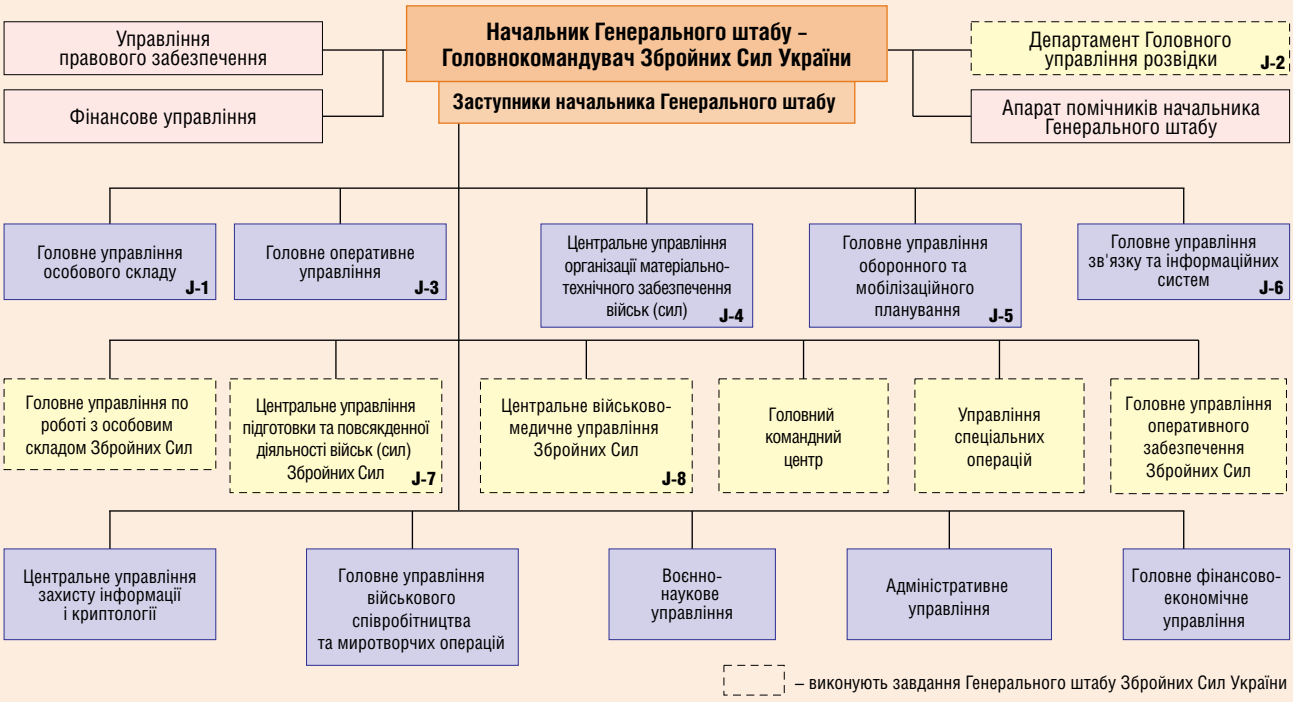

Схема 3. Структура Збройних Сил, *на кінець року*

Схема 4. Чисельність Збройних Сил у 2010–2012 рр., *на кінець року*, *осіб*

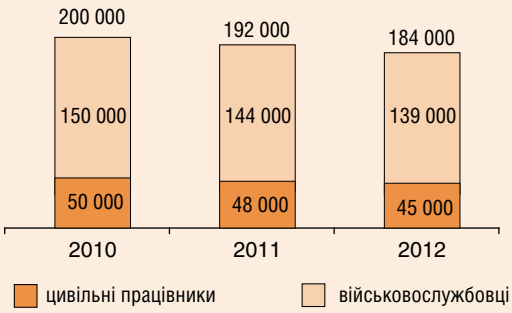

Схема 5. Організаційна структура та бойовий склад Сухопутних військ, *на кінець року*

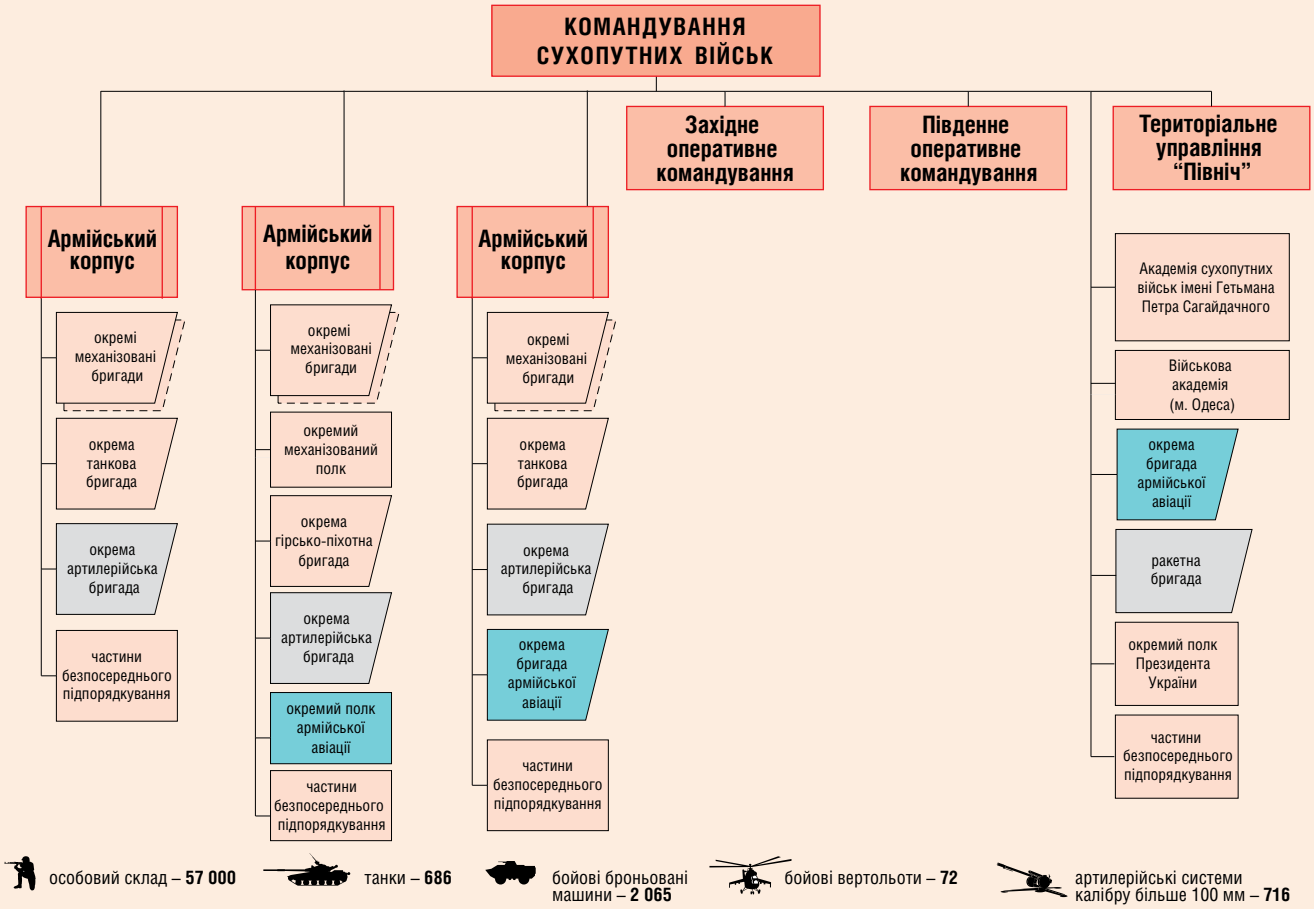

Схема 6. Організаційна структура та бойовий склад Повітряних Сил, *на кінець року*

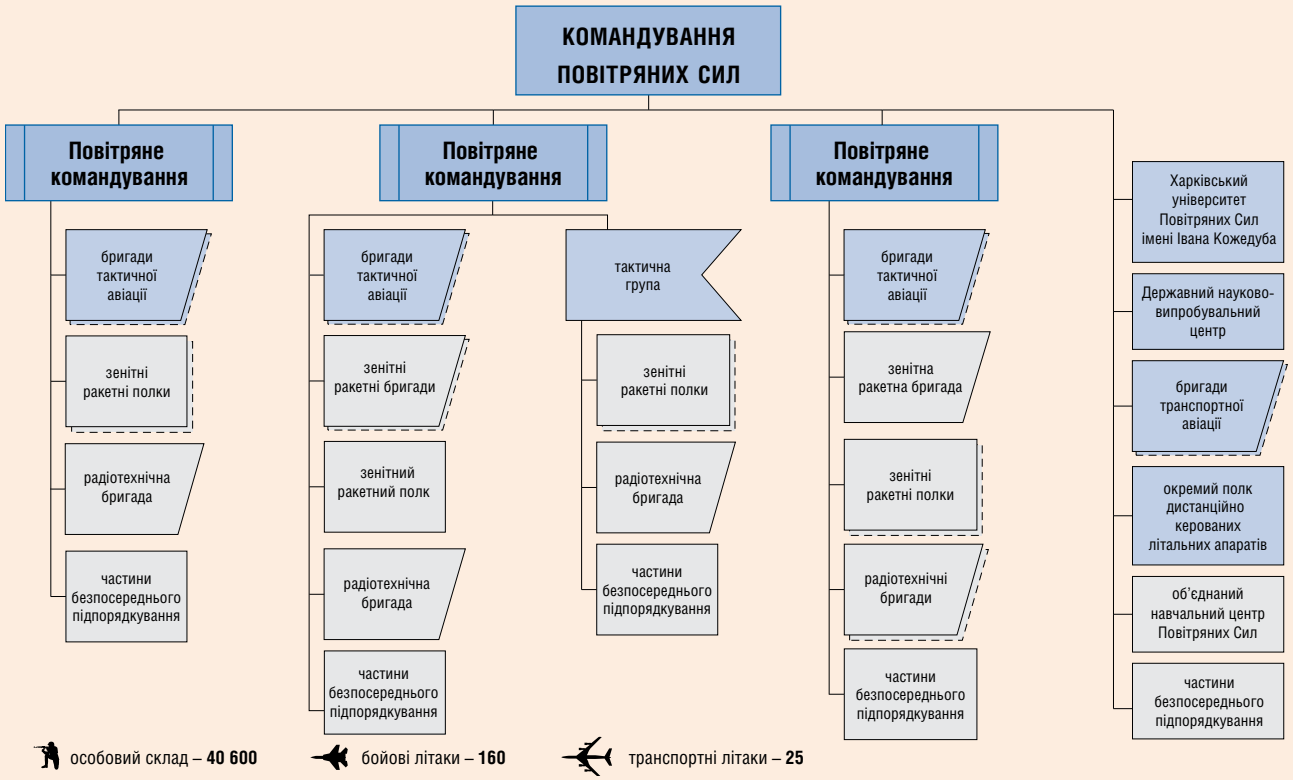

Схема 7. Організаційна структура та бойовий склад Військово-Морських Сил, *на кінець року*

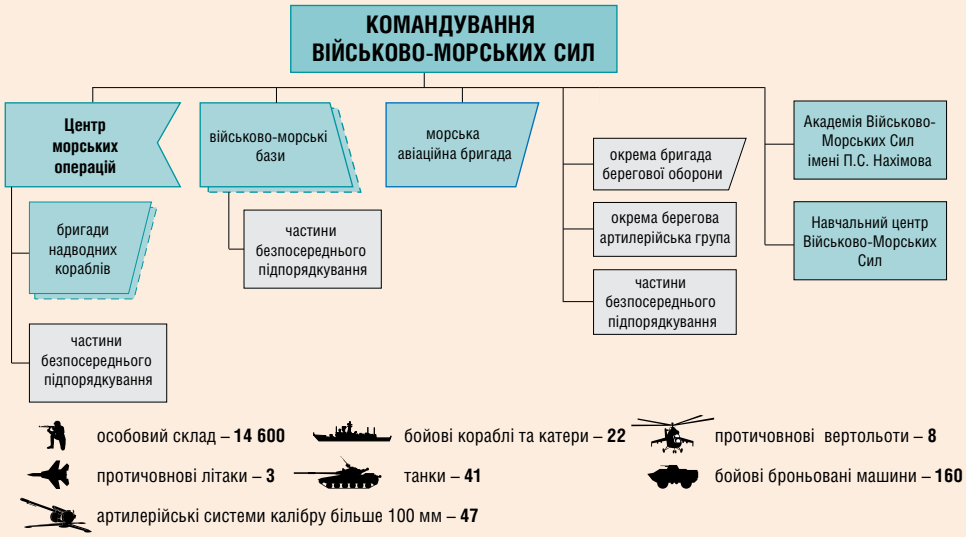

Схема 8. Організаційна структура та бойовий склад високомобільних десантних військ, *на кінець року*

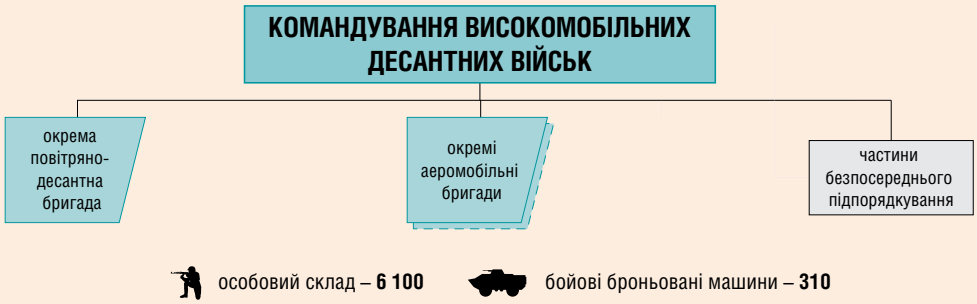

ОСНАЩЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ ОЗБРОЄННЯМИ ТА ВІЙСЬКОВОЮ ТЕХНІКОЮ У 2012 р.

	ВИПРОБУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ПРОЕКТИ РОЗРОБЛЕННЯ ОВТ	ПРИЙНЯТТЯ НА ОЗБРОЄННЯ НОВИХ ЗРАЗКІВ ОВТ	ЗАКУПІВЛЯ ОВТ, *од.*	МОДЕРНІЗАЦІЯ ТА ПОДОВЖЕННЯ РЕСУРСУ ОВТ
ОВТ ДЛЯ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК	• комплекс машин управління вогнем артилерійських підрозділів; • багатофункціональний ракетний комплекс; • мінометний комплекс з високоточною керованою міною; • автоматизований звуковий комплекс розвідки; • інженерні боєприпаси дистанційного мінування	• бронетранспортер БТР-4Е; • бронетранспортер БТР-70Ді; • автоматична гармата калібру 30 мм 3ТМ1; • високоточний керований артилерійський боєприпас “Квітник”; • 7,62-мм снайперська гвинтівка ВТ APR308 та 7,62х51-мм гвинтівкові патрони	• 30 - мм автоматична гармата 2А42 – **25**; • десантна парашутна система – **675**; • автомобілі КрАЗ – **2**	• танк БМ “Булат”; • реактивна система залпового вогню БМ-21 “Град”; • бойова машина піхоти БМП-1У
ОВТ ДЛЯ ПОВІТРЯНИХ СИЛ	• військово-транспортний літак Ан-70; • комплекс засобів автоматизації для оснащення Повітряних Сил; • бойовий вертоліт Мі-24 (за другим варіантом модернізації); • авіаційна ракета класу “повітря-повітря”; • навчально-тренувальний літак Л-39 (за другим варіантом модернізації)	• радіолокаційна станція П-18 “Малахіт”; • вертоліт армійський бойовий Мі-24ПУ1 (за першим варіантом модернізації); • система парашутна “Барс-С”	• модернізований літак МіГ-29МУ1 – **1**; • модернізовані літаки Л-39М1 – **5**; • модернізовані літаки Су-25М1 – **3**; • модернізовані РЛС П-18МА – **2**; • модернізована РЛС 5Н84АМА – **1**; • модернізована РЛС 35Д6М – **1**; • комплексний тренажер льотчика літака Міг-29 “КТС-21М“ – **1**; • стаціонарний комплексний тренажер пілота літака Л-39С “ТКС-Л39” – **1**	• вертольоти Мі-8МТ, Мі-24
ОВТ ДЛЯ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ	• корабель класу “корвет”; • малий броньований артилерійській катер “Гюрза-М”; • оптико-електронна система керування стрільбою корабельної артилерії “Спис”			• підводний човен “Запоріжжя”
СПЕЦІАЛЬНІ ВИДИ ОВТ	• автоматизований комплекс радіоперешкод радіозв’язку; • оптико-електронний комплекс захисту об’єктів від високоточної зброї; • базова цифрова радіорелейна станція; • командно-штабна машина		• комплекс контролю за радіоелектронною обстановкою “Кольчуга-КЕ” – **1**; • навігаційна апаратура СН-3003М – **60**; • комплектувальні вироби для забезпечення виконання ДКР “Ореанда-ПС” – **26**; • апаратура передачі інформації – **8**; • дозиметр-радіометр універсальний МКС-У – **62**; • дозиметр-радіометр універсальний МКС-0,5 “ТЕРРА” – **140**	• засоби зв’язку

РЕЗУЛЬТАТИ ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ У 2012 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

ПІДГОТОВКА ОРГАНІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ

Таблиця 1. Підготовка органів військового управління

Найменування заходів	Кількість заходів	
	Заплановано на рік	Проведено
Оперативно-стратегічний збір	1	1
Оперативні (оперативно-спеціальні) збори	12	12
Спільні штабні тренування	27	39
Спільні штабні тренування з ТрО	28	28
Командно-штабні тренування	11	11
Командно-штабна воєнна гра	11	11
Комплекс дослідницьких, експериментальних командно-штабних навчань	1	1
РАЗОМ:	**91**	**103**

ПІДГОТОВКА ВІЙСЬК (СИЛ)

Таблиця 2. Підготовка органів управління видів Збройних Сил

Найменування заходів	Кількість заходів	
	Заплановано на рік	Проведено
Сухопутні війська		
Командно-штабні навчання на картах	19	19
Командно-штабні тренування	36	36
Повітряні Сили		
Командно-штабні навчання на картах	23	23
Командно-штабні тренування	24	24
Військово-Морські Сили		
Командно-штабні навчання на картах	9	9
Командно-штабні тренування	14	16

БОЙОВА ПІДГОТОВКА ПІДРОЗДІЛІВ ВІЙСЬК (СИЛ)

Таблиця 3. Механізовані, танкові війська Сухопутних військ та високомобільні десантні війська Збройних Сил

Найменування заходів	Заплановано на рік		Проведено		% виконання	
	ОСШР	ОСО	ОСШР	ОСО	ОСШР	ОСО
Полкові тактичні навчання	-	-	1	-	-	-
Батальйонні тактичні навчання	4	-	4	-	100	-
Ротні тактичні навчання	49	-	49	-	100	-
Бойові стрільби взводів	141	-	141	-	100	-
Бойові стрільби відділень	474	-	474	-	100	-
Стрільби з озброєння танків	78	173	38	135	48,7	78
Стрільби з озброєння БМП (БТР)	575	277	502	191	87,3	68,9
Стрільби зі стрілецької зброї	992	630	992	630	100	100
Водіння танків	78	140	5	34	6,4	24,3
Водіння БМП (БТР)	770	177	248	19	32,2	10,7
Водіння автомобілів	60	-	3	-	5	-
Стрибки з парашутом	31 980	-	33 174	-	103,7	-

Таблиця 4. Льотно-тактична підготовка і застосування армійської авіації Сухопутних військ

Найменування заходів		Заплановано на рік	Проведено	% виконання
Льотно-тактичні навчання ескадрилій		-	-	-
Практичні стрільби по наземних цілях		256	90	35,1
Середній наліт на один екіпаж	екіпажі ОСШР	40 год.	54 год. 12 хв.	135,5
	екіпажі ОСО	40 год.	43 год. 14 хв.	108,1

Таблиця 5. Льотно-тактична підготовка і застосування авіації Повітряних Сил

Найменування заходів		Заплановано на рік	Проведено	% виконання
Льотно-тактичні навчання ескадрилій		2	2	100
Практичні стрільби по наземних цілях		174	328	188,5
Практичні пуски керованих ракет		54	16	29,6
Практичне бомбометання		391	398	101,8
Десантування повітряних десантів		94	190	202
Середній наліт на один екіпаж	екіпажі ОСШР	40 год.	65 год. 53 хв.	164,7
	екіпажі ОСО	40 год.	47 год. 32 хв.	118,8

Таблиця 6. Виконання курсів бойової підготовки кораблями (катерами) Військово-Морських Сил

Найменування заходів		Заплановано на рік		Проведено		% виконання	
		ОСШР	ОСО	ОСШР	ОСО	ОСШР	ОСО
Артилерійські стрільби по морських цілях		41	31	37	20	90,2	64,5
Артилерійські стрільби по берегових цілях		32	8	3	1	9,4	12,5
Артилерійські стрільби по повітряних цілях		11	28	22	14	200	50
Мінні вправи	прийомка мін	4	3	-	-	-	-
	постановка мін	-	-	-	-	-	-
Протичовнові бомбові вправи		12	8	4	7	33,3	87,5
Тральні бойові вправи		4	4	3	9	75	225
Стрільби ЗРК		4	-	1	-	25	-
Середня наплаваність кораблів (катерів), діб		10	6,0	15,1	11,2	151	186,6

Таблиця 7. Льотно-тактична підготовка і застосування морської авіації

Найменування заходів		Заплановано на рік	Проведено	% виконання
Льотно-тактичні навчання ескадрилій		2	2	100
Практичне бомбометання		29	37	127,6
Десантування повітряних десантів		93	239	256,9
Середній наліт на один екіпаж	екіпажі ОСШР	40 год.	51 год. 27 хв.	128,6
	екіпажі ОСО	40год.	43 год. 27 хв.	108,6

Таблиця 8. Бойова підготовка підрозділів військ берегової оборони Військово-Морських Сил

Найменування заходів	Заплановано на рік		Проведено		% виконання	
	ОСШР	ОСО	ОСШР	ОСО	ОСШР	ОСО
Батальйонні тактичні навчання	1	1	1	1	100	100
Ротні тактичні навчання	4	10	5	14	125	140
Бойові стрільби взводів	11	20	6	21	54,5	105
Бойові стрільби відділень	33	55	33	48	100	87,3
Стрільби з озброєння танків	-	36	-	37	-	102,7
Стрільби з озброєння БМП (БТР)	52	77	49	59	94,2	76,6
Стрільби зі стрілецької зброї	130	482	109	460	83,8	95,4
Водіння танків, БМП (БТР)	70	48	40	31	57,1	64,6
Стрибки з парашутом	477	-	599	-	125,6	-

БАГАТОНАЦІОНАЛЬНІ НАВЧАННЯ ЗА УЧАСТЮ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ У 2012 р.

Навчання	Термін проведення	Район проведення	Завдання, що вирішувалися	Загальна чисельність сил, озброєння та військової техніки
		НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ АБО ПОБЛИЗУ ЇЇ КОРДОНІВ		
Фарватер Миру – 2012 Двостороннє українсько-російське навчання військово-морських сил	22-25 травня	м. Севастополь, морські і берегові полігони ВМС ЗС України	Поліпшення взаємодії та удосконалення способів спільного виконання завдань пошуково-рятувального забезпечення та проведення гуманітарної операції в акваторії Чорного моря	Від України – 250 військовослужбовців, 5 кораблів і суден, 1 підводний човен, 3 літаки та вертольоти. Від Російської Федерації – 150 військовослужбовців, 5 кораблів та суден, 3 літаки та вертольоти
Sea Breeze – 2012 Українсько-американське командно-штабне навчання військово-морських сил	9-21 липня	м. Одеса, Південно-західна частина акваторії Чорного моря	Злагодження багатонаціонального штабу під час спільних дій у складі багатонаціональних сил під час антитерористичних операцій	Від України – 800 військовослужбовців, 6 кораблів, 3 літаки та вертольоти. Від країн-партнерів – 600 військовослужбовців, 6 надводних кораблів, 1 літак
Rapid Trident – 2012 Українсько-американське командно-штабне навчання із залученням військ	16-26 липня	Міжнародний центр миротворчості та безпеки ЗС України (с. Старичі, Львівська обл.)	Відпрацювання завдань у складі багатонаціональних військових контингентів у ході проведення миротворчих операцій	Від України – 880 військовослужбовців, 1 вертоліт. Від країн-партнерів – до 500 військовослужбовців
Слов'янська співдружність – 2012 Українсько-білорусько-російське тактичне навчання	23-27 липня	Полігон СВ Широколанівський, (Миколаївська обл.)	Удосконалення тактичної взаємодії під час виконання бойових завдань у складі механізованих підрозділів	Від України – 140 військовослужбовців. Від Республіки Білорусь – 74 військовослужбовці. Від Російської Федерації – 101 військовослужбовець
		ПОЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ		
Cooperative Longbow/Lancer – 2012 Багатонаціональне командно-штабне навчання із залученням військ	17-25 травня	Республіка Македонія	Відпрацювання завдань багатонаціональними штабами та підрозділами у складі багатонаціональних військових контингентів у ході проведення миротворчих операцій	Від України – 33 військовослужбовці. Від країн-партнерів – до 500 військовослужбовців
Українсько-американське тренування з підготовки військ до виконання завдань у складі 16-ї ротації KFOR	14 серпня – 4 вересня	Федеративна Республіка Німеччина	Відпрацювання завдань у складі багатонаціонального військового контингенту KFOR під час миротворчих операцій	Від України – 84 військовослужбовці. Від США – 150 військовослужбовців.
Ротаційні Сили Чорноморського Регіону – 2012 Багатонаціональне тактичне навчання	22 липня – 4 серпня	Болгарія	Удосконалення тактичної взаємодії під час виконання бойових завдань механізованими підрозділами	Від України – 50 військовослужбовців. Від Болгарії – 120 військовослужбовців. Від США – 60 військовослужбовців
Combined Endeavour – 2012 Багатонаціональне тактичне навчання підрозділів зв'язку	7-20 вересня	Федеративна Республіка Німеччина	Тренування у виконанні завдань із забезпечення зв'язку та управління під час міжнародних операцій з підтримання миру	Від України – 35 військовослужбовців, 2 апаратні зв'язку. Від країн-партнерів – до 350 військовослужбовців
Кленова Арка – 2012 Багатонаціональне українсько-польсько-канадсько-литовське навчання	14-23 вересня	Литовська Республіка	Обмін досвідом та практичне відпрацювання завдань у складі багатонаціональних військових контингентів під час миротворчих операцій	Від України – 32 військовослужбовці. Від Литовської Республіки – 108 військовослужбовців. Від Республіки Польща – 29 військовослужбовців. Від Канади – 29 військовослужбовців
Світла Лавина – 2012 Навчання багатонаціонального інженерного батальйону "Тиса"	16-21 вересня	Румунія	Підвищення рівня сумісності та поліпшення взаємодії між національними складовими інженерного батальйону "Тиса"	Від України – 12 військовослужбовців. Від країн-партнерів – 60 військовослужбовців
Saber Junction – 2012 Багатонаціональне тактичне навчання	27 вересня – 27 жовтня	Федеративна Республіка Німеччина	Відпрацювання завдань у складі багатонаціональних військових контингентів під час миротворчих операцій	Від України – 24 військовослужбовці, 2 вертольоти. Від країн-партнерів – до 400 військовослужбовців

ПРОФЕСІЙНА ПЕРЕПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ У 2012 р.

Назва проекту	Джерело фінансування	Партнери, навчальні заклади	Напрями перепідготовки	Місце, де проводилися курси	Результат у 2012 р., (осіб)
Проект НАТО з перепідготовки військовослужбовців	НАТО	Британська Рада, Інститут Гете, Навчальний центр Ліги офіцерів Севастополя, Міжнародний інститут бізнес-освіти Київського національного економічного університету, Чернігівський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій, Хмельницький національний університет, Львівський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом, Кіровоградський національний технічний університет, Українсько-Баварський менеджмент-тренінг центр (м. Одеса), Севастопольський національний технічний університет	Мовні курси: • англійська, • німецька Перепідготовка за спеціальностями: • інформаційні технології в бізнесі, • економіка підприємства, • менеджмент підприємницької діяльності, • менеджмент з рекламно-видавничої діяльності, • маркетинг на ринку товарів та послуг, • менеджмент готельного та туристичного бізнесу, • менеджмент охоронної діяльності, • менеджмент фінансової та економічної діяльності, • фінансово-економічна безпека, • маркетинговий менеджмент, • спецкурс для військових моряків	Київ, Севастополь, Сімферополь, Миколаїв, Харків, Рівне, Чернігів, Львів, Одеса, Херсон, Саки, Дніпропетровськ, Інкерман, Полтава, Десна, Чернівці, Тернопіль, Феодосія, Любимівка, Євпаторія, Самбір, Броди, Яворів, Володимир-Волинський, Очаків	650
Проект трастового фонду НАТО – в межах Програми “Партнерство заради миру”	Трастовий Фонд НАТО (Нідерланди, Данія, Люксембург, Польща, Чехія, Болгарія)	Хмельницький національний університет, Міжгалузевий інститут післядипломної освіти при Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут”	Перепідготовка за спеціальностями: • менеджмент підприємницької діяльності, • маркетинг на ринку товарів і послуг, • комп’ютерні технології в економічних системах, • комп’ютерні системи та мережі, • графічний дизайн та реклама, • апаратура зв’язку, теле- та радіомовлення	Івано-Франківськ, Хмельницький, Харків, Озерне	292

Назва проекту	Джерело фінансування	Партнери, навчальні заклади	Напрями перепідготовки	Місце, де проводилися курси	Результат у 2012 р., (осіб)
Проект ОБСЄ "Допомога в соціальній адаптації звільненим військовослужбовцям Збройних Сил України"	ОБСЄ	Севастопольський економіко-гуманітарний інститут Таврійського національного університету, Мелітопольський інститут державного і муніципального управління Класичного приватного університету, Національний університет водного господарства та природокористування, Феодосійська фінансово-економічна академія, Євпаторійський філіал Харківської фінансово-економічної академії, Чорноморський державний університет імені Петра Могили, Херсонський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом, Білоцерківський інститут економіки та управління, Сумський державний університет, Університет сучасних знань, Вінницьке навчально-наукове виробниче об'єднання "Комплекс – 1", Агротехнічний коледж Уманського національного університету садівництва, Львівський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом, Житомирська філія Міжрегіональної академії управління персоналом	Перепідготовка за спеціальностями: • економіка малого підприємства, • організація та управління підприємствами малого та середнього бізнесу, • менеджмент і адміністрування, • менеджмент малого підприємства, • менеджмент туристичної діяльності, • менеджмент управління персоналом, • інформаційний менеджмент, • менеджмент готельного та туристичного бізнесу, • менеджмент фінансово-економічної безпеки, • комп'ютерні технології в бізнесі, • менеджмент безпеки бізнесу	Вінниця, Одеса, Мирний, Євпаторія, Новофедорівка, Миколаїв, Херсон, Біла Церква, Суми, Бердичів, Севастополь, Балаклава, Мелітополь, Феодосія, Рівне, Новоозерне, Чорноморське, Львів, Перевальне, Умань	708
Проект "Україна-Норвегія"	Уряд Королівства Норвегія	Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, Севастопольський економіко-гуманітарний інститут Таврійського Національного Університету імені В. І. Вернадського, Севастопольський національний університет ядерної енергії і промисловості, Класичний приватний університет (м. Запоріжжя), Мелітопольський інститут державного і муніципального управління Класичного приватного університету, Університет "КРОК", Національний університет імені Тараса Шевченка	Перепідготовка за спеціальностями: • економіка малого підприємства, • організація малого бізнесу, • організація і управління безпекою бізнесу на підприємствах України, • організація туризму, • інформаційні технології у бізнесі, • менеджмент безпеки бізнесу, • оцінка нерухомості, • страховий бізнес, • інформаційний менеджмент, • менеджмент і адміністрування, • організація морських перевезень, • операції з нерухомим майном, • телекомунікаційні системи та мережі	Севастополь, Сімферополь, Судак, Алушта, Чорноморське, Запоріжжя, Київ, Мелітополь, Перевальне, Джанкой, Партеніт, Новоозерне, Євпаторія	807

ЗМІСТ

Вступне слово
Міністра оборони України 3

Розділ 1
Підсумки вдосконалення законодавства у воєнній сфері
та ресурсне забезпечення Збройних Сил у 2012 р. 5

Розділ 2
Система управління Збройними Силами, їх структура,
чисельність, оснащення 13

Розділ 3
Підготовка військ (сил) 21

Розділ 4
Професійні Збройні Сили: передумови створення 29

Розділ 5
Реалізація соціальної та гуманітарної політики у Збройних Силах 37

Розділ 6
Міжнародне співробітництво, миротворча діяльність,
контроль над озброєнням 47

Заключна частина 58

Додатки 59

БІЛА КНИГА
2012
ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ

Міністерство оборони України, 2013
Дизайн і макет ФОП Москаленко О.М., 2013

Наклад _____ прим.